

TÜRKİYE
DİYANET
VAKFI

OCAK 1997 - SAYI : 46

haber bülteni

Türkiye Yazarlar Birliği'nden

Kitap Yayıncılığı Ödülü

Vakfımıza verildi.

İç Savaşlar Ülkesi

AFGANİSTAN

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

Şehadetinin Yıldönümünde

Hız. Ali (R.A.)

TÜRKİYE DİYANET VAKFI

HABER BÜLTENİ

OCAK 1997

SAYI : 46

SAHİBİ

Türkiye Diyanet Vakfı Adına
Mehmet KERVANCI
Genel Müdür

Yayın Koordinatörü

Süreyya BALKIŞ
Genel Müdür Yardımcısı

Yazı İşleri Müdürü

Yusuf ERDOĞDU
Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler
Müdürü

Yayına Hazırlayan

Mehmet Şükrü EROĞLU
Yüksel SEZGİN

Dizgi - Grafik

Hasan ÇALIŞKAN

Dağıtım Sorumlusu

Fehmi YILMAZ

Adres

Dr. Mediha Eldem Sokak No: 72/B
06640 Kocatepe - ANKARA
Tel : 417 12 35 • Fax : 417 12 45

Baskı

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYIN MATBAACILIK ve TİCARET İŞLETMESİ
Bayındır Sokak No: 55 • Kızılay - ANKARA
Tel: 425 27 75 • Fax : 417 00 09

Renk Ayrımı

ÇAĞDAŞ • 230 65 59 • ANKARA

İÇİNDEKİLER

BAŞYAZI	1
Suudi Arabistan Hac Bakanı Vakfımızı Ziyaret Etti	2
Türkiye Yazarlar Birliği'nden Türkiye Diyanet Vakfı'na Ödül	4
XIV. Vakıf Haftası'nda Türkiye Diyanet Vakfı'ndan 500 Fakir Aileye Yakacak Yardımı	5
Türk-İslâm Dünyası - AFGANİSTAN	6
Röportaj - Dr. Abdusselam ASIM	13
Hz. Peygamberin Damadı, Hulefâ-yı Râşidîn'in Dördüncüsü Hz. ALİ (r.a.)	15
İslâm ve Milletlerarası Barış - Doç.Dr. Mustafa ÇETİN - MAKALE	16
Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları'ndan PANEL İslâm Işığında Kadın - Prof.Dr. Mehmet AYDIN	18
Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı Ayşe SUCU ile Röportaj	22
Önemli Şahsiyetler - " Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî "	25
12 Ayın Sultanı RAMAZAN	28
Şube Faaliyetleri	29
Hümanizm ve Türk Aydınının "Sınıf Düşme Korkusu" - Mehmet ERDOĞAN - MAKALE	31
Kültür - Sanat	32

Başyazı

Mehmet Kervancı
Genel Müdür

Koskoca bir yılı geride bıraktık ve yeni bir yıla adımımızı attık. Yeni bir yıla girerken yapılması gereken ilk iş; insanın geçmişini sorgulamasıdır. Yani geriye doğru şöyle bir bakıp, geçmişimizin sağlıklı bir muhasebesini yapmaktır. Bu muhasebe, ileriye bakarken bize ışık tutacaktır. İçinde bulunduğumuz hâlin ne olduğunu, üzerinde bulunduğu yolun doğru olup olmadığını, bu yolun bizi selamete, saadete, mutluluğa çıkarıp, çıkarmayacağını, bu muhasebemizde daha rahat göreceğiz.

Tabii, geçmişini ve içinde bulunduğu durumu sorgulayabilen insan, şahsiyet kazanarak olgunlaşır. Şahsiyetini kazanan insan ise sırf kendisi için yaşayamaz, ailesi, milleti ve tüm insanlığın sorumluluğunu hisseder. Bütün olaylardan çıkaracağı derslerle insanlığın mutluluğu yolunda çalışmalar yapar. Çünkü o bilir ki, *“insanların en hayırlısı, insanlara faydalı olanıdır.”* Yine o bilir ki, *“insan için emeğinden, çalıştığından başkası yoktur.”*

Tembellik ve atalet İslâm anlayışı ile bağdaşmayan ve bizim toplumumuza da yakışmayan bir kavramdır. Zaten dinimiz de *iki günü eşit olan ziyanda* sayarak, çalışmayı, yeni hedeflere ulaşmayı, toplumun rahat ve huzuru için ilim, irfan ve teknoloji alanında gayret göstermeyi, kısaca topluma hizmet etmeyi ibadet saymıştır. Bu ibadet aşkıyla çalışan ecdadımız, tarihin şahit olduğu en büyük medeniyetleri kurmuş, her din ve millettten insanı bir arada, emniyet içerisinde yaşatmıştır.

Böyle bir medeniyetin mirasçıları olan bizler, geçen yıllarda yaptığımız işleri gözümüzün önüne getirerek, şahsımız, ailemiz ve insanlık için ne yaptığımız noktasında kendimizi sorgulayıp, yeni bir yıla girerken, yapacaklarımızı da projelendirip hedefimizi belirlemeliyiz.

Ben inanıyorum ki, doğuştan kendisine verilen yardımlaşma duygusu, iyilik, hoşgörü gibi erdemleri

ön plana çıkaran, kötü duygulardan arınmaya çalışan insanların gayretleriyle, dünya huzur dolu bir yıla adım atacaktır. Aksinin olması durumunda ise yine içimiz yanarak izlediğimiz olaylara tekrar şahit olacağız.

Yeni hedeflere ulaşmak için, toplumumuzun huzur, barış ve birlik içinde olması bir zarurettir. Aslında çalışmalarımızın odak noktasını birliğimizin muhafazası oluşturmalıdır. Birliğini muhafaza edemeyen milletler ayakta duramazlar. Eğer mutlu ve huzurlu bir toplum istiyorsak, hoşgörü ortamı içerisinde birlikteliğimizi sürdürmemiz gerekmektedir. Birliğini kaybeden milletlerin mevcudiyetini koruması mümkün değildir. Hoşgörü ve sevginin ortadan kalması neticesinde de, kardeşin kardeşe düşman olması, devletimizin bölünmez bütünlüğünün tehlikeye düşmesi kaçınılmaz olacaktır. Bültenimizin bu sayısında tanıdığımız Afganistan canlı bir örnektir. Bir avuç inanmış insan, Medeniyetin ve teknolojinin en gelişmiş silahlarıyla donanmış koskoca Rus ordusuna karşı büyük bir zafer kazanmış, topraklarından atılmışken, topluma tefrikanın girmesi neticesinde, birbirlerine düşmüş ve Afganistan'ı kan ve gözyaşının dinmediği bir ülke konumuna getirmişlerdir.

1997 yılına; evveli rahmet, ortası mağfiret, sonu cehennemden kurtuluş olan Ramazan ayıyla başlıyoruz. Bu ay insanî duyguların en üst düzeye çıktığı ve insanlığın ciddi bir seviye kazandığı aydır. Bu ayın bize kazandırdıkları güzellikleri diğer aylara da taşırsak bir adım daha ileriye gitmiş olacağız.

Saygılarımla

SUUDİ ARABİSTAN HAC BAKANI

VAKFİMİZİ ZİYARET ETTİ

Hac konusunda görüş alış verişinde bulunmak üzere ülkemize gelen Suudi Arabistan Hac Enformasyon Bakanı Mahmut Bin Muhammed Sefer, Türkiye Diyanet Vakfı'nın kuruluşu ve gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında bilgi almak üzere Vakfımızı ziyaret etti.

Mehmet KERVANCI

Türkiye Diyanet Vakfı Genel Müdürü

Ziyaret esnasında Vakfımızın kuruluşu, organik yapısı ve gerçekleştirdiği faaliyetler hakkında bilgi veren Vakfımız Genel Müdürü ve Mütevelli Heyeti Üyesi Mehmet Kervancı, sözlerine Diyanet İşleri Başkanı'nın aynı zamanda Türkiye Diyanet Vakfı'nın da Mütevelli Heyeti Başkanı olduğunu belirterek başladı.

Türkiye Diyanet Vakfı'nın 1975 yılında kurulduğunu ve şu anda 920 şubesi bulunduğunu belirten

Mehmet Kervancı, "Genel Merkezde olduğu gibi, illerde il müftüleri, ilçelerde ilçe müftüleri şubelerimizin başkanlığını yürütmektedir." dedi.

Türkiye Diyanet Vakfı'nın öncelikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mali yönden desteklenmesi için kurulduğunu ifade eden Mehmet Kervancı, "bugüne kadar, ülkemizde pek çok müftülük binaları, Kur'an kursları ve camilerin yapılmasında Vakfımızın büyük katkıları olmuştur. Bu katkıların yanında Kocatepe Camii de Vakfımız tarafından yapılmıştır. Türkiye'de senede ortalama 1.500 cami inşa edilmektedir. Vakfımız şubelerinin gayretleri ile bu inşaatlara büyük katkılar sağlanmaktadır." dedi.

Mehmet Kervancı Türkiye Diyanet Vakfı'nın, ilmi araştırmalar yapmak ve ilmi alanda çalışmalar gerçekleştirmek amacıyla, **İslâm Araştırmaları Merkezi** adı altında İstanbul'da bir merkez kurulduğundan söz ederek, "bu merkezde üç önemli iş yürütülmektedir. Bunlardan birincisi, şu anda 13. cildini çıkardığımız İslâm Ansiklopedisi'dir. Bu hizmet 15 senedir devam ediyor. 8 sene önce de cilt çıkarmaya başladık. Bu ansiklopedide 24.000 madde bulunuyor ve takriben 35 cildi bulacağı tahmin ediliyor. Şu an yalnızca Türkçe yayınlanan bu ansiklopedi, tamamen müslüman müellifler tarafından hazırlanmaktadır." dedi.

İslâm Araştırmaları Merkezi'nde araştırmacı da yetiştirildiğini söyleyen Kervancı, "şu an burada doktorasını tamamlamış 20 araştırmacımız var. Bunların 12'si yurtdışında doktorasını yaptı. Halen yurtdışında 12 araştırmacımız doktorasını yapmaktadır." dedi.

İslâm Araştırmaları Merkezi'nce Diyanet İşleri Başkanlığı adına Kur'an-ı Kerim tefsiri hazırlandığını belirten Mehmet Kervancı,

bu çalışmanın önümüzdeki 5 sene içerisinde semeresini vereceğini söyledi.

Mehmet Kervancı İslâm Araştırmaları Merkezi bünyesinde bir kütüphane oluşturulduğunu ve bu kütüphanenin, Türkiye’de bulunan 25 ilahiyat fakültesi ile Süleymaniye Kütüphanesi’ne bir bilgisayar ağı ile bağlandığını da ifade etti.

Türkiye Diyanet Vakfı’nın yurtdışında, özellikle Türk cumhuriyetlerinde gerçekleştirdiği hizmetlere de değinen Mehmet Kervancı, “Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra Vakfımız Türk cumhuriyetlerine de hizmet götürmeye başlamıştır. Buralarda 35 civarında cami inşaatına başlanmış ve bunlardan 12’sinin inşaatı tamamlanmıştır. Geriye kalanların büyük bir kısmı da ibadete açılacak noktaya gelmiştir. Azerbaycan, Türkmenistan ve Romanya’da imam yetiştirmek üzere birer imam-hatip lisesi açılmıştır. Yine Afganistan, Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Dağıstan’da birer ilahiyat fakültesi açılmıştır. Bu meyanda Kazakistan hükümeti ile bir protokol imzalandı. Gelecek sene burada da bir ilahiyat fakültesi açacağız. Her sene bu ülkelerden 30 ile 60 civarında, imtihanla seçilen öğrenciler Türkiye’ye getirilerek, ilahiyat fakültesinin hazırlık ve birinci sınıfları burada, ikinci sınıftan itibaren diğer üst sınıfları da ülkelerinde okumaktalar. Bu ülkelerde açılan ilahiyat fakülteleri binaları, yurt binaları, idari binalar vb. müstemilat, tamamen Vakfımız tarafından yapılmaktadır. Bu fakültelerin meslek hocaları da yine ülkemizden karşılanmaktadır. Bu okullarda okuyan öğrencilerin bütün giderleri de yine Vakfımız tarafından karşılanmaktadır. 1996 yılı içerisinde

Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra, oradaki bağımsız cumhuriyetlere Türkiye Diyanet Vakfı’nın yapmış olduğu katkılar, esasında bütün İslâm âleminin yerine Türkiye’nin üstlendiği bir görevdir.

belirttiğim kalemlerde yapılan harcamalar toplamı 5 milyon Dolar’ın üzerindedir. İşte bütün bunlar, hac organizasyonundan sağlanan gelirle yürütülmektedir.” dedi.

Mahmut Bin Muhammed Sefer

Suudi Arabistan Hac Enformasyon Bakanı

Türkiye Diyanet Vakfı’nın gerçekleştirdiği hizmetleri dinlemekten büyük bir mutluluk duyduğunu belirterek konuşmasına başlayan Suudi Arabistan Hac Enformasyon Bakanı Muhammed Sefer, “en çok dikkatimi çeken husus şu oldu. Türkiye’de yaklaşık her gün 4 cami inşa ediliyor. Tabii bu stayişle bahsedilecek bir husus. Şunu de belirtmek isterim ki Türkiye Diyanet Vakfı’nın kurulması

çok yerinde bir düşünce olmuştur. Zira Diyanet İşleri Başkanlığı’nın hizmetlerini yürütmesinde çok büyük katkıları olmuştur.” dedi.

Türkiye Diyanet Vakfı’nın kurulduğu günden itibaren çok büyük hizmetler gerçekleştirdiğini müşahade ettiğini söyleyen Muhammed Sefer, “Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra, oradaki bağımsız cumhuriyetlere Türkiye Diyanet Vakfı’nın yapmış olduğu katkılar, esasında bütün İslâm âleminin yerine Türkiye’nin üstlendiği bir görevdir. Bundan dolayı öncelikle Diyanet İşleri Başkanı ve Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz Beyefendi başta olmak üzere, hepinize şükranlarımı sunuyorum, çalışmalarınızda başarılar diliyorum.” dedi.

Toplantıdan sonra Türkiye Diyanet Vakfı tarafından Suudi Arabistan Hac Enformasyon Bakanı Mahmut Bin Muhammed Sefer onuruna bir yemek verildi.

Türkiye Yazarlar Birliği'nden TÜRKİYE DİYANET VAKFI'NA ÖDÜL

Türkiye Yazarlar Birliği'nce seçilen yılın yazar, fikir, sanat ve kültür adamlarına ödülleri törenle verildi.

Altınpark'taki Ankara Büyükşehir Belediye Evi'nde düzenlenen ödül törenine, BBP Genel Başkanı Muhsin Yazıcıoğlu, YDP Genel Başkanı Hasan Celal Güzel, TBMM Başkanvekili Yasin Hatipoğlu, RP Ankara Milletvekili Ersönmez Yarbay, ANAP İstanbul Milletvekili Ali Talip Özdemir, Ankara Valisi Erdoğan Şahinoğlu, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek, Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Halit Güler, Hak-İş Genel Başkanı Salim Uslu ile çok sayıda, şair ve yazar katıldı.

Törende, İslâm tarihi çalışmaları dalında ödüle hak kazanan Vakfımız yazarlarından Asım Köksal'a ödülünü TBMM Başkanvekili Yasin Hatipoğlu verdi. Vakfımız yazarlarından Dr. Nazif Öztürk "Türk Yenileşme Tarihi Çerçevesinde Vakıf Müessesesi" konulu kitabıyla araştırma alanında ödül kazanırken; Kamu alanında kitap yayıncılığında da Türkiye Diyanet Vakfı ödüle layık görüldü. Vakfımızın ödülünü Dış Hizmetler ve Bağlı Kuruluşlar Koordinatörü Niyazi Baloğlu aldı.

M. Asım Köksal ödülünü Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekili Yasin Hatipoğlu'ndan aldı.

Ödüle layık görülen Dr. Nazif Öztürk

"Tuna Nehri Konuşsaydı" eseriyle ödül alan Halit Güler.

Niyaz Baloğlu Vakfımız adına ödülü alırken.

XIV. VAKIF HAFTASI'NDA

Türkiye Diyanet Vakfı'ndan

500 FAKİR AİLEYE

YAKACAK YARDIMI

Türkiye Diyanet Vakfı geçen yıllarda olduğu gibi, bu yıl da yardımlarına devam etti. 2-8 Aralık 1996 tarihleri arasında Türkiye genelinde çeşitli etkinliklerle kutlanan XIV. Vakıf Haftası münasebetiyle Türkiye Diyanet Vakfı 500 fakir ve yardıma muhtaç vatandaşımıza 5.000.000.'er TL. yakacak yardımında bulundu.

Ayrıca hafta münasebetiyle güçsüzler ve yetiştirme yurtları ziyaret edilerek, buralarda birer öğün yemek verildi ve çeşitli hediyeler dağıtıldı.

Hafta münasebetiyle Ankara merkezindeki tüm liselerden seçilmiş başarılı 100 fakir öğrenciye bir defaya mahsus 10.000.000.'ar TL. yardım yapılırken, Ankara'daki bir lisenin öğrencilerine de Vakfımız yayınlardan çeşitli kitaplar hediye edildi.

İmkanlar ölçüsünde benzeri faaliyetler Türkiye genelinde hizmet veren şubelerimizce de gerçekleştirildi.

XIV. Vakıf Haftası bu tür faaliyetlerle ülke genelinde kutlanırken, vakıfların önemi ve gerekliliği bir kez daha ortaya kondu.

Bilindiği üzere yüzyıllardır ekonomik, sosyal ve kültürel hayatımızda derin izler bırakan vakıflar, en eski ve en muhteşem bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma müessesesidir. Sosyal bünyemizde daima birleştirici ve kaynaştırıcı bir unsur olarak yer almış bulunan bu müessese, geçmişte olduğu gibi günümüzde de gelirlerinin elverdiği oranda ve vakfiye şartlarına uygun şekillerde milletimize çeşitli hizmetler sunmaktadır. Vakfiye ve benzeri vakıf belgelerinin incelenmesinde, vakıfların temelinde Allah rızası ile sevgi, saygı, şefkât, merhâmet, yardım, doğruluk, dürüstlük, birlik, beraberlik, kardeşlik ve dostluk gibi yüce duyguların yer aldığı görülmektedir.

Tarih boyunca böylesine ulvî ve kutsal duygularla kurulagelen vakıflar, dünya nimetlerini insanlığın hizmetinde kullanarak, toplumda karşılıklı sevgi ve saygı bağlarını güçlendirmeyi, yardımlaşma ve dayanışmayı geliştirerek, refah ve mutluluğu yaymayı amaçlamışlardır. Bugün yurdumuzun her yerinde memnuniyetle müşahade ettiğimiz, cami, mescid, medrese, han, hamam, darüşşifa, imârethâne ve kervansaray gibi herbiri birer tarih hazinesi olan vakıf eserler, yüce Türk milletinin engin yardımseverliği

ile temeli atılmış olan vakıfların bizlere ve gelecek kuşaklara armağan etmiş olduğu şaheserlerdir. Vatanımızın tapuları, milletimizin sanat ve uygarlık mühürleri olan bu eserleri, en iyi şekilde koruyup yaşatmayı ve gelecek nesillere intikalini sağlamayı da kutsal ve millî bir görev telakki etmekteyiz.

Fertleri arasında samimi bir şekilde sosyal ve ekonomik yardımlaşma olan ülkelerde, fakirlik ve onun doğurduğu sosyal yıkıntı en asgari düzeydedir. Bu itibarla faaliyet alanına giren konularda sunduğu çeşitli hizmetlerle ferde, topluma ve devlet hazinesine katkısı olan vakıfların refah ve mutluluğun temininde de büyük rol sahibi olması tabiidir.

İşte Türkiye Diyanet Vakfı da kurulduğu günden buyana ülkemizin refah ve mutluluğu için çalışmakta, toplumda sosyal dengenin oluşması yönünde faaliyetler göstermektedir.

AFGANİSTAN

COĞRAFI VE GENEL DURUM

Afganistan güneybatı Asya'da yer alan bir devlettir. Kuzeyinde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan doğusunda Çin ve güneyinde Pakistan, batısında ise İran ile çevrilidir.

Afganistan genel olarak dağlık bir ülkedir. Yüzey şekilleri bakımından üç bölgede incelenir.

Resmi adı	: Afganistan
Yüzölçümü	: 652.090 Km ²
Nüfusu	: 21.558.000 (1992)
Başkenti	: Kâbil
Önemli şehirleri	: Mezar-ı Şerif, Kandehar, Herat
Dini	: İslâmiyet
Dili	: Peştuca, Farsça
Para birimi	: Afgani

1. Kuzey Bölgesi (Afganistan Türkistanı) :

Ülkenin orta kesiminde yer alan Hindukuş ve Bendi Türkistan dağlarının eteklerindeki ovalar ile Ceyhun ırmağı vadisinden meydana gelmektedir. Buralar ülkenin önemi tarım alanlarıdır.

2. Orta Bölge (Hindukuş Dağları) :

Afganistan'ın en dağlık kesimi olan bu bölgede, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda Hindukuş sıradağları yer alır.

3. Güney Bölgesi (Sistan ve Registan) :

Ülkenin güney ve güneybatısını kapsayan bu bölgenin güneybatı kesimi büyük bir kapalı havzadır. Burada bataklıklar yer alır. Kuzeyinde ve güneyinde çöller bulunur. Bu çöller dünyanın en sıcak ve kurak alanlarından biridir.

Afganistan'da karasal iklim hakimdir. Yazlar çok sıcak ve kurak, kışlar çok soğuk ve kar yağışlıdır. Yağmurlar Kâbil ve güneyi dışında sadece ilkbaharda görülür. Kuzeyde ve orta kesimlerde 400 mm. civarında olan yağış miktarı güneyde 100 mm.'nin altına düşer.

Afganistan bitki örtüsü açısından fakir bir ülkedir. Ülkenin büyük bir bölümü bozkır bitkileriyle kaplıdır. Dağlık alanlarda bulunan ormanlar ülke yüzölçümünün küçük bir kısmını kaplar.

Afganistan'ın en önemli akarsuları kuzeyde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan ile sınır oluşturan Ceyhun (Amuderya) ırmağıdır. Kâbil ve Hilmend ırmakları diğer önemli akarsularıdır. Hilmend ırmağı üzerinde sulama amaçlı iki büyük baraj bulunmaktadır.

Afganistan'ın nüfusu birçok etnik gruptan meydana gelmiştir. Nüfusun %50'sini oluşturan Peştunlar ülkenin güney ve doğusunda, %25'ini oluşturan Tacikler kuzey ve kuzeydoğuda, nüfusun % 15 ile 20'sini oluşturan Türk asıllı topluluklar ülkenin

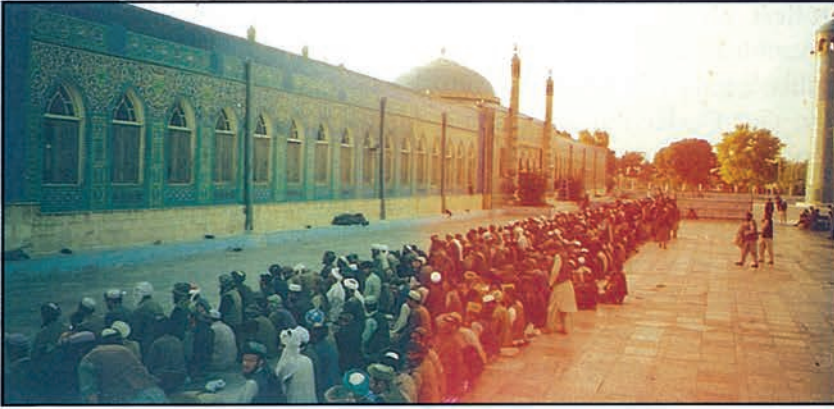
TARİHİ

İslâmiyetten Önceki Devir :

Asya kıtasının istilâ yollarından birinin üzerinde bulunan Afganistan, eski çağlardan beri çeşitli orduların gelip geçtiği bir yer olmuştur. Afganistan'ın bu stratejik konumundan ilk faydalananlar eski İranlılar'dır. Milâttan önce 500'de İran Hükümdarı Dârâ'nın (I. Darius) orduları Afganistan'ı işgal ederek güneydeki Indus vadisine inmeye çalıştılar ve ülke, iki yüzyıla yakın İranlılar'ın hâkimiyetinde kaldı. Batıdan gelen Büyük İskender, İranlılar'ı yendikten sonra Afganistan'ı işgal etti ve Hindukuş dağlarını aşarak Sogdlar ülkesine kadar ulaştı (m.ö. 331). İskender İmparatorluğu'nun parçalanmasından sonra Selevkid Krallığı topraklarında kalan Afganistan'a daha sonra yine Yunan menşeli Baktriana Devleti hâkim oldu (m.ö. 187). Fakat bu hâkimiyetin kurulmasından bir asır sonra Hindistan'da gelişen Çandragupta Devleti, Baktriana ile amansız bir mücadeleye girdi. Uzun süre devam eden bu mücadele sonunda Baktriana Devleti zayıf düşerek bu arada kuzeyden gelen baskılara dayanamayıp yıkıldı (m.s. 50). Afganistan, 50-125 arasında kuzeyden gelen Sakalar'ın (İskitler), 125-480 arasında Türk oldukları tahmin edilen Kuşanlar'ın hâkimiyetleri altında kaldı. 480'den sonra ise Afganistan'a Ak Hunlar olarak bilinen Halaç Türkleri gelip yerleştiler ve bir asır kadar devam eden bir devlet kurdular.

İslâmi Devir :

İslâmiyet'in Afganistan'a ulaşması Halife Hz. Osman veya Muâviye devrinde, Basra valisinin Abdurrahman b. Semüre'yi bölgeye göndermesiyle başladı. Araplar'ın bu memlekette uzun zaman kalmamalarına rağmen İs-

kuzey ve kuzeydoğusunda yaşarlar. Afganistan'da nüfusun önemli bir kısmı ülkenin kuzey ve doğusunda toplanmıştır. Nüfusun sadece %18'i şehirlerde yaşayan Afganistan'da, iç savaş sonrasında göçebelerin sayısı çok azalmıştır. Bunların birçoğu ülke dışına ve kentlere göç etmiştir.

Afganistan'da halkın %70'i geçimini tarımdan elde eder. Tarım alanları ülkenin kuzey ve doğusunda toplanmıştır. sulama yapılan yerlerde tahıl, şeker pancarı ve pamuk tarımı yapılır. Meyve yetiştiriciliğine de önem verilir. Özellikle üzüm, kayısı ve yer fıstığı gibi ürünleri ihracatın önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Tarımsal üretim tamamen ilkel yöntemlerle yapılmaktadır. Hayvancılık Afganistan'da çok önemli bir geçim kaynağıdır. Özellikle kırsal alanlarda koyun, keçi ve deve yetiştiriciliği yaygındır. Afganistan'da tarımsal üretim iç savaş sebebiyle çok düşmüştür.

Afganistan yer altı kaynakları

açısından çok zengin bir ülke olmasına rağmen kaynaklarının pek azını işletebilmektedir. Halen üretilen en önemli yer altı kaynağı Kuzey Afganistan'da çıkarılan doğalgazdır. Üretilen doğalgaz Tacikistan'a ihraç edilmektedir. Ülkede demir ve bakır yatakları bulunmasına karşılık henüz üretim yapılmamaktadır.

Afganistan'da sanayi gelişmemiştir. Geleneksel el sanatları (halıcılık, kuyumculuk) dışında Kâbil çevresinde toplanmış olan dokuma ve gıda sanayii tesisleri de iç savaş sebebiyle yok olmuştur. Afganistan'ın ulaşım şebekesi yetersizdir. Ülkede demiryolu yoktur. Büyük kentleri birbirine bağlayan karayolu şebekesi dışında kalan yollar bakımsız ve bozuktur. Bu durum ülkenin ekonomik kalkınmasını geciktiren bir diğer sebeptir.

Afganistan dışarıdan başta petrol olmak üzere şeker, çay, kimyasal ürünler, sanayi mamulleri ve ulaşım araçları ithal etmektedir.

lâmiyet hızla yayılmaya devam etti. Bundan sonra Afganistan'da herhangi büyük bir kuvvetin hâkimiyet kuramadığı, halkın "şah" ünvanı verilen kabile reisleri tarafından idare edildiği görülmektedir. Bu durum İran'da kurulan Sâmanî Devleti'nin IX. yüzyılın ikinci yarısında Afganistan'ın büyük bir kısmını işgal etmesine kadar devam etti. X. yüzyılın sonlarına doğru Sâmanî Devleti'nin zayıflaması üzerine ordunun büyük kısmını teşkil eden Türkler, Sebük Tegin önderliğinde, Gazne şehri merkez olmak üzere Gazneli Devleti'ni kurdular. Bilhassa Gazneli Mahmud zamanında (998-1030) müslüman Türk unsur Afganistan'a iyice yerleşti. Afganistan'daki Gazneli hakimiyeti, Sultan Mesut'un 1040'da Selçuklular'a yenilmesiyle son buldu. Bunlardan sonra başlayan Selçuklu hakimiyeti, ülkenin güneydoğusundan Hindistan'a doğru uzanan sahada yer alan Gurlular tarafından zaman zaman tehdit edilmekle beraber XII. yüzyılın ortasına kadar devam etti. Son Selçuklu Hükümdarı Sultan Sencer'in ölümünden sonra Gurlular Afganistan'ı kont-

rolleri altına almışlarsa da XII. yüzyılın sonlarına doğru Harizmşahlar'a terketmek zorunda kaldılar. Gur Devleti'nin parçalanmasından sonra Afganistan, Harizmşah Sultanı Alaeddin Muhammed tarafından işgal edildi. Alaeddin'in annesi Türkan Hatun yönetimindeki Harizmşahlar bu devirde altın çağlarını yaşadılar; topraklarını doğuda Türkistan'a, batıda Irak'a kadar genişlettiler. Kısa bir süre sonra moğollar bölgeyi istila ederek (1220) ülkeyi yüzelli yıl kadar ellerinde tuttular. Moğollar Timur tarafından yıkıldıktan sonra onun torunlarından Babür (1483-1530) Afganistan'da uzun zaman devam edecek yeni bir devlet kurmayı başardı.

1709'da Vaiz Han'ın Kandehar'daki İran Valisi Gurgun Han'a karşı giriştiği ayaklanma, Afganistan'da millî bir devletin uyanışının başlangıcı oldu. Bu olaydan cesaret alan Heratlılar da İranlılara karşı ayaklanarak, bölgelerinde bağımsız bir yönetim kurmayı başardılar. Ancak başlangıçtaki bu hareketlerin başarısı uzun sürmedi. Nadir Şah, Kandehar ve Herat'ı tekrar ele geçirerek bütün

Afganistan'ın yönetimi altına aldı (1738).

Millî Afgan Devleti:

Afgan kabilelerine dayanarak ilk millî Afgan Devletini kuran Ahmet Şah Durrani oldu. Ahmed Şah'ın 1772'de ölümünden sonra yerine oğlu Timur Şah geçti (1772-1793). O'nun zamanında içte kabileler arasındaki çekişmeler hızlandı. Dışta ise Sihler'e karşı başarı sağlanamaması dolayısıyla Lahor elden çıktı (1775). Devletin başşehri, Kâbil'e taşındı. Timur Şah'ın ölümü üzerine yerine oğlu Zaman Şah geçti. Zaman Şah'ın 7 yıllık iktidar döneminde de iç karışıklıklar hanedanın yıkılmasına sebep olacak kadar büyüdü. Ayrıca bu dönemde büyük toprak kayıpları oldu. Zaman Şah'ın tutumu, kardeşleri Mahmut ve Şucaül Mülk'ün saltanat iddiası ile isyan etmelerine ve daha önce babasını öldürttüğü Barakzaylar'ın reisi Fetih Han'ın Mahmut ile birleşmesine sebep oldu. Bu birleşik kuvvetlere mağlup olan Zaman Şah iktidardan uzaklaştırılarak, yerine Mahmut Şah geçti. Ancak Fetih Han'ın büyük kabile isyanlarını bastırmaya çalıştığı sırada Şucaül Mülk Kabil'i ele geçirip, Mahmut Şah'ı hapsedirdi ve tahta çıktı. Fakat harekete geçen Fetih Han'ın önünde mağlup olan Şucaül Mülk Hindistan'a kaçıp, hakim durumdaki İngilizlere sığınınca, Mahmut Şah da ikinci defa tahta çıkma fırsatı buldu.

Bu gelişmeler Barakzaylı Fetih Han ve kardeşlerinin büyük nüfuz kazanmalarına ve Mahmut Şah'ı tahakkümleri altına almalarına yol açtı. Mahmut Şah'ın rızasıyla Fetih Han'ın öldürülmesi (1818) üzerine, kardeşlerinden Dost Muhammed, Mahmut

Şah'ın üzerine yürüdü ve onu bozguna uğratarak Sadozaylar'ın kontrolünde olan Herat'a kaçmak zorunda bıraktı (1819). Bu arada, daha önce İngilizlere sığınmış olan Mahmut Şah'ın kardeşi Şucaül Mülk, topladığı kuvvetlerle Kandehar'a hücum etti. Şucaül Mülk'ü tekrar mağlup eden Dost Muhammed, Kandehar'ı kardeşi Kühendil'e bırakarak kendisi, Kabil'de hükümlerini ilan etti (1819) ve böylece Afganistan'da hanedan değişmiş oldu. Bu iç karışıklıklar sırasında Sihler Peşaver'i ele geçirdiler. Kuzey Hindistan'daki eyaletlerin de elden çıkmasından sonra Dost Muhammed, Afgan Devleti'nin hükümlerini aldı. Ancak Rusların kışkırtması ile Herat'ı almaya kalkışan İran'ın saldırmasından çekinen İngilizler, 1839'da Sihler'le ittifak yaparak, Afganistan'ı işgal ettiler. İngiliz işgalinin Afganistan üzerinde etkileri menfi oldu. Her ne kadar Dost Muhammed üç yıl içinde İngilizleri ülkeden çıkardıysa da dağılan birliğin yeniden sağlanması yıllar aldı.

Dost Muhammed'in 1863'de ölümüyle, oğulları arasında başlayan saltanat mücadelesi kanlı bir iç savaşa dönüşmüştü de, 5 yıl sonra büyük oğlu ve meşru veliahtı Şir Ali kardeşlerini yenerek tek başına tahta hakim oldu (1868). Ancak Rusların Afganistan'a yaklaşma politikası takip etmeleri üzerine İngilizler ülkeyi 1878 sonlarında ikinci defa işgal ettiler. Bu duruma engel olamayan Şir Ali Han kaçarak, Türkistan'ı işgal etmiş olan Ruslara sığındı ve orada öldü (1879).

İngiliz işgalinin 1880'de sona ermesi üzerine, Ruslara sığınmış olan Abdurrahman Han Afgan tahtına geçti (1880). Onun zama-

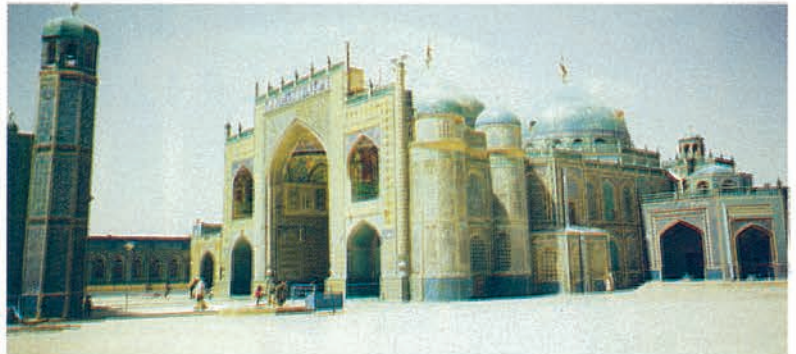
nında İngilizlerin bugünkü Güney Afganistan sınırını tesbit etmeleri ve Hayber Geçidi'nin Hindistan sınırları (Şimdiki Pakistan) içinde bırakılması pek çok Afganlının anavatan dışında kalmasına yol açtı. İngiliz tekliflerini reddetmesi halinde ülkenin yeniden işgal edilmesinden korkan Abdurrahman Han, 12 Kasım 1893'de "Duran Hattı" olarak bilinen antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı ve bu parçalanma daha sonra Afganistan'ın felaketine yol açan gelişmelerin başlangıcı oldu.

Abdurrahman Han iç çekişmelerin ve dış istilaların alt üst ettiği Afganistan'ı ve düşman kamplara bölünmüş Afgan halkını çok sert ve kanlı tedbirlerle kontrol altına aldıktan sonra, sağlığının bozulması sebebiyle tahtını büyük oğlu Habibullah Han'a bıraktı ve üç gün sonra da öldü (1901). Habibullah Han ise babasının döneminde sürgüne gönderilen bir çok haneden mensubunu geri çağırarak yeni görevlere tayin etti. Avrupa teknolojisi de Afganistan'da bu dönemde yayılmaya başladı. 19 Şubat 1919'da öldürülen Habibullah Han'ın yerine, yenilik taraftarı bir kişi olan oğlu Emanullah Han geçti. Afgan devletinin iç teşkilatını yeniden düzenleyen Emanullah Han, Afganistan'ın istiklalinin tanınması

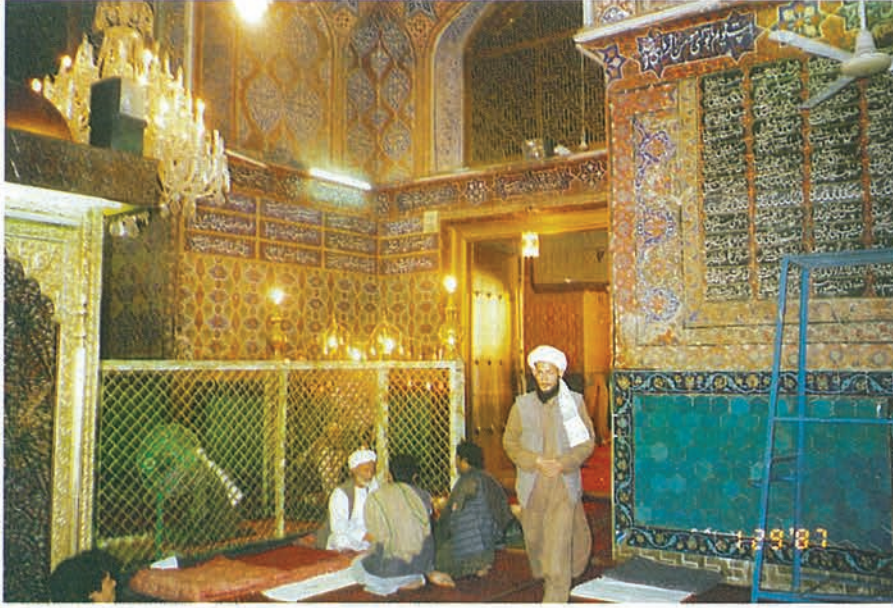
çalışmalarında bulundu. Emanullah Han'ın sosyal reformlara hız vermesi halk arasında tepki ile karşılandı. Bu tepkiler bir süre sonra isyanlara dönüşünce, sonuçta Emanullah Han ülkesini terketmek zorunda kaldı (1929).

Bağşehir Kabil'in isyancıların eline geçmesi üzerine, daha önce Emanullah Han tarafından Fransa'ya sürgüne gönderilmiş olan ordu kumandanı Nadir Han ve kardeşleri geri dönerek Afganistan'a girdiler ve Kabil'i kurtardılar. Kabile reislerinin iştirak ettiği bir mecliste, Nanir Han Afganistan hükümdarı ilan edildi (16 Ekim 1929). Şah ünvanını alarak Afganistan tahtına çıkan Nadir Han, İslami esaslara dayalı bir idare kurdu ve kısa sürede sükuneti temin etmeye muvaffak oldu. 31 Ekim 1931 tarihinde yürürlüğe giren anayasa, küçük ilavelerle 1964 yılına kadar geçerliliğini korudu. Kasım 1933'te şahsi bir düşmanı tarafından öldürü-

Mezar-ı Şerif

MEZAR-I ŞERİF

Mezar-ı Şerif, Amu Derya ırmağının güneyinde Afganistan'ın bir şehridir. Orta çağda Belh şehrinin doğusunda Hayr köyü bulunuyordu ve buraya daha sonra Hvaca Hayran denildi. Biri VI (XII.) asırda 1135/1136 senesinden sonra, Sultan Sencer devrinde, diğeri 885 (1480/1481) tarihinde, Timur hanedanından Sultan Hüseyin zamanında, burada halife Hz. Ali'nin türbesi bulunduğu keşfedildi ve bunun doğru olduğu ilân edildi. Çok geçmeden, türbenin yanında bir ziyaret yeri meydana geldi ve ticaret de gelişti. Hala mevcut olan ikinci türbe (birincisi Cengiz Han tarafından tahrip edilmiş olmalıdır) 886 (1481/1482)'de inşa edildi. Özbekler zamanında ziyaretgâh pek önemli olmayıp, bir takım özbek sultanlarının buraya defnedilmesine rağmen, adı pek az geçirdi. XIX. asrın ilk yarısında burası, seyyahlar tarafından sadece Mazar ismi ile zikredilmiştir. Görünüşe bakılırsa Mezar-ı Şerif ismi son bir asır içinde yer tutmuştur. Abd el-Kerim Buhari burayı Afganistan şehirleri arasında bile saymamaktadır. 1832'de, A.Burnes'in geçtiği sırada, burası 500 evlik küçük bir şehir idi. 1866'da Afganistan'ın şii valisi Na'ib Alim Han burasını, kendisine merkez olarak seçti ve bundan sonra Mezar-ı Şerif Afganistan Türkistan'ın baş şehri oldu.

1878'de Mezar-ı Şerif, Rus kumandanı Matveev tarafından, kuzey Afganistan'ın en iyi şehirlerinden biri olarak zikredilmiştir.

len, Nadir Şah'ın yerine, ülkede kargaşalık çıkmasına fırsat veren kardeşlerinin desteğiyle, oğlu Zakir Şah geçti. Zakir Şah devrinde Afganistan'ın dış politikası tarafsızlıkla yürütülmeye çalışıldı. 1947'de Pakistan ve Hindistan adı altında iki devletin kurulması ve İngiltere'nin yeni silahlar vererek Pakistan ordusunu modernize etme çabaları Afganistan'ı Sovyetler Birliği'ne yaklaştırmaya sevketti. İki ülke arasında başlayan siyasi dostluk 1954-1961 arasında karşılıklı ziyaretlerle ve imzalanan ekonomik, kültürel anlaşmalarla takviye edildi. Yeni yollar, fabrikalar ve elektrik sant-

ralleri inşası ile Afganistan'da etkisini göstermeye başlayan Sovyetler Birliği'nin içteki taraftarları Başbakan Davud Han ile Dışişleri Bakanı Nadir Han oldu. Zakir Şah ülkede gittikçe artmakta olan Sovyet nüfuzunu önlemek için Davut Han'ı başbakanlıktan azledince, Sovyetler Davut Han'ı destekleyerek, 1973'de Zakir Şah'ı kansız bir darbe ile devirmeyi başardılar ve arkasından kendi ülkelerindeki okullarda yetişmiş sivil ve askeri personeli devletin önemli idari kadrolarına yerleştirmeye, Afganistan'ı hızla kontrolleri altına almaya başladılar. Bu durum karşısında Davut Han, ül-

kesinin Sovyet hakimiyetine girdiğini anladı ve önemli Marksist liderleri tutuklattı. Fakat Afgan ordusundaki Marksist subaylar diğer subayları etkisiz bırakarak başkanlık sarayını ellerine geçirdiler ve Davud Han'ı öldürerek Muhammed Nur Tereki'yi devlet

başkanı yaptılar. Aynı zamanda başbakanlık vazifesini de üzerine alan Tereki'nin ilk işi, üyelerinin çoğunluğunu Sovyet taraftarlarının teşkil ettiği yeni Afgan hükümetini ilân etmek oldu (Nisan 1978).

Tereki'nin Afganistan'da kurmak istediği Sovyet taraftarı iktidar ülkede büyük tepkilere yol açtı ve halkın silahlanıp direnişe geçmesine sebep oldu. Tereki'nin sert tutumuna, Hafızullah Emin ve taraftarları başta olmak üzere bazı çalışma arkadaşları karşı çıktılar ve Eylül 1979 başlarında Tereki'yi devirmeyi başardılar; böylece Hafızullah Emin Sovyetler'in arzusu hilafına, Afganistan'daki Marksist rejimin başına geçmiş oldu. Bunun üzerine Sovyetler, doğrudan askeri müdahalede bulunarak Hafızullah Emin'i öldürdüler ve yerine Babrak Karmal'ı geçirdiler. Bu müdahaleye karşı halkın mukavemete başlaması üzerine, Karmal ve iktidarını korumak amacıyla, ordu göndererek ülkeyi milletlerarası hukuka aykırı şekilde işgal ettiler. Ancak bu işgal üzerine halkın direnişi, Sovyetler'le birleşen hükümet kuvvetlerine karşı bir iç savaşa dönüştü. Hizb-i İslâmi adı altında birleşen mücahidlere karşı Sovyet ve Afgan hükümet kuvvetlerinin başarı kazanamamaları üzerine, 1986'da Sovyetler hükümete yine müdahale ederek Babrak Karmal'ı görevden uzaklaştırdılar ve yerine Muhammed Necibullah'ı geçirdiler.

İktidarı ele alan Necibullah, Babrak Karmal'ın taraftarlarını iş başından uzaklaştırdı ve arkasından, ülkede işgalden buyana devam eden iç savaşı durdurmak için tek taraflı ateşkes ilân etti. Ancak mücahidler bunu reddettiler ve mücadeleyi sürdürdüler. Muhammed Necibullah 1988 başlarında yönetimde bazı değişiklik yaparak başbakanlığa ılımlı olarak bilinen Hasan Şark'ı getirdi. Öte

yandan, Sovyetler birliklerinin geri çekilmesine ve işgalden sonra ülkelerini terkedip Pakistan ve İran'a göç etmek zorunda kalan milyonlarca göçmenin ortaya çıkardığı Afganistan meselesine barışçı bir çözüm getirmek için, Birleşmiş Milletler genel sekreterinin özel temsilcisi Diego Cordovez tarafından Afganistan ve Pakistan arasında sürdürülen dolaylı görüşmeler olumlu şekilde sonuçlandı ve 14 Nisan 1988'de Cenevre Antlaşması imzalandı. Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği'nin garantör olarak imza koydukları bu antlaşmaya göre, Sovyet birliklerinin Afganistan'dan çekilmeleri 1989 yılının ilk aylarında tamamlandı ve ülke, yurt dışında bulunan Afganlı göçmen ve mücahidlerin dönmelerinden sonra yeni bir siyasi yapıya kavuşmuş olacaktı.

15 Şubat 1989'da Sovyet birliklerinin Afganistan'dan tamamen çekilmeleri üzerine ortaya çıkan

yeni durumu görüşmek amacıyla, Tahran yanlısı Şii mücahid gruplarının katılmamalarına rağmen Sünnî mücahid teşkilatlarının iştirakiyle Afgan Mücahidleri Danışma Meclisi Pakistan'ın Ravalpindi şehrinde toplandı. Şûra adı verilen bu meclis takip edilecek yeni stratejileri belirledi ve bütün grupların temsil edildikleri bir mücahid hükümeti kurdu. Şûra, devlet başkanlığına Sıbgatullah Müceddidi'yi, başbakanlığa Abdürresul Seyyaf'ı ve dış işleri bakanlığına da Gülbeddin Hikmetyar'ı getirdi. Mücahidlerin kurdukları bu hükümeti Suudi Arabistan, Sudan ve Bahreyn tanıdı. Hikmetyar, XVIII. İslâm Ülkeleri Dış İşleri Bakanları Konferansı'nda mücahit hükümetini temsil etti.

Ancak bu durum, uzun sürmedi ve Taliban hareketinin başlamasıyla bir iç savaş patlak verdi. Bu iç çekişmelerin akabinde Rabbani, Şah Mesut, Müceddidi, Geylani, Hikmetyar ve diğer gruplar birleşerek Afganistan Savunma Yüksek Şûrası'nı oluşturdular ve Başkanlığına Genaral Raşit Dostum'u getirdiler. Şu anda Afganistan'da iki güç hakim durumda bulunmaktadır. Bunlardan birisi Kâbil ve Güney Afganistan'ı elinde bulunduran Talibanlar, diğeri de Kuzey Afganistan'a hakim Afganistan Savunma Yüksek Şûrası.

Diyanet İşleri Başkanı ve Vakfımız Mütevelli Heyeti Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz'ın Afganistan'ı ziyaretinde yaptığı incelemelerden bir görünüm.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI'NDAN AFGANİSTAN'A İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Türkiye Diyanet Vakfı yetkilileri tarafından Afganistan'a düzenlenen bir inceleme gezisinde, Mezar-ı Şerif şehrinin kurulmasına vesile teşkil eden dördüncü Halife Hazreti Ali'nin Türbesi'nin bitişiğinde bulunan Cuma Mescidi'nin yanına, "Türkiye Camii Şerifi ve Türkiye-Afganistan Diyanet Dostluk Merkezi" inşa edilmesi uygun görülmüş, ancak daha sonra yapılan bir değerlendirmede Afganistan'ın o an içinde bulunduğu durum da göz önüne alınarak, gerçek manada dini bilen insan ihtiyacını karşılamak amacıyla buraya bir ilahiyat fakültesinin açılmasının daha uygun olacağı müşahade edilmiş ve General Dostum ile yapılan görüşmeler neticesinde cami yerine bir ilahiyat fakültesi açılmasının maksada daha uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Bu görüşmelerin akabinde YÖK'ün de işbirliği ile 29 Mayıs 1996 tarihinde Afganistan C.M.I.A Kültür Başkanlığı ile Türkiye Diyanet Vakfı arasında imzalanan bir protokolle Mezar-ı Şerif'de bir ilahiyat fakültesi açılması kararlaştırılmıştır.

Bu protokol gereğince;

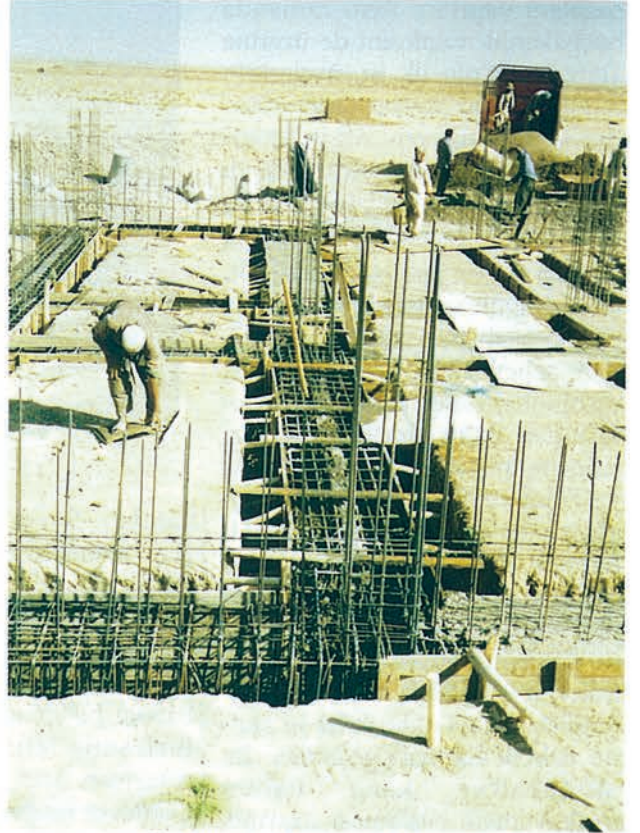
- C.M.I.A. Kültür Başkanlığı, Kâbil Yolu üzerindeki 500 dönüm araziye Türkiye Diyanet Vakfına tahsis etmiştir.

- Türkiye Diyanet Vakfı, bu arazi üzerinde mutabık kalınan plana göre 300 kişilik öğretim ve sosyal tesisler binası ile 250 kapasiteli öğrenci yurdundan oluşan bir kompleks inşa edecektir. Binaların inşaatı, en geç iki yılda tamamlanmış olacaktır. İnşaatla ilgili bütün idari işler C.M.I.A. Kültür Başkanlığı tarafından yerine getirilecektir.

- Bu binalar Türkiye Diyanet Vakfı tarafından tefris edilecektir, binaların ısıtma giderleri Kültür Başkanlığı tarafından karşılanacaktır.

- Öğretimde, Türkiyedeki ilahiyat fakültelerinde uygulanan programa yakın bir program uygulanacaktır.

- Fakülteye her yıl en fazla 50 öğrenci alınacaktır. Öğrenciler, müracaat edenler arasından Türkiye'den gelecek öğretim üyelerince

**Vakfımızca Afganistan'da yaptırılan
İlahiyat Fakültesi'nin inşaatından bir görünüm.**

yapılacak mülakatla seçilerek alınacaktır.

- Fakültenin hazırlık ve birinci sınıf öğrencileri, en az 15 yıl müddetle Türkiye'de, Türkiye Diyanet Vakfı tarafından okutulacaktır. Bu öğrencilerin Türkiye'ye gidiş-geliş ve Türkiye'deki öğrenimleri sırasında bütün masrafları Türkiye Diyanet Vakfı tarafından karşılanacaktır. İkinci sınıftan sonra öğretim, Mezar-ı Şerif'de devam edecektir.

- Fakültenin dekanı, Türkiye'deki ilahiyat fakültelerindeki öğretim üyelerinden olmak şartıyla, Vakıfca tayin edilecektir. dekan yardımcısı ise, ilmi kariyeri olmak kaydıyla C.M.I.A. Kültür Başkanlığı tarafından atanacaktır.

- Meslek dersi hocaları Türkiye Diyanet Vakfı tarafından, Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinden getirilecek ve ücretleri de Vakıfca ödenecektir.

- Türkiye Diyanet Vakfı, bu taahhüdünü fakülte bünyesinden öğretim üyeleri yetiinceye kadar sürdürecektir.

- Fakülteden mezun olanlar içinden ilmi kariyer yapmaları fakülte idaresinde uygun görülenlerden, kariyerlerini Türkiye'de yapmak isteyenlere Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yardımcı olunacaktır.

- Yurtta kalan öğrencilerin iâşe masrafları Türkiye Diyanet Vakfınca karşılanacaktır.

Protokolün imzalanmasını müteakip, Afganistan'da yapılan bir sınavla 5'i kız olmak üzere toplam 34 öğrencinin fakülteye kaydı yapılmış ve bu öğrenciler protokol gereği hazırlık ve birinci sınıfları okumak üzere Türkiye'ye getirilmiştir. Halen Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenimlerini sürdüren bu öğrencilerin bütün ihtiyaçları Türkiye Diyanet Vakfı tarafından karşılanmaktadır.

General Raşit Dostum'un Türkiye Temsilcisi

Dr. Abdusselam Asım

ile **AFGANİSTAN'**ın son durumu hakkında okuyucularımıza bilgi vermek için yaptığımız röportajı yayınlıyoruz.

Efendim, Afganistan'ı işgal eden çok güçlü Rus ordusunu, büyük bir başarı göstererek Afganistan'dan çıkardınız ve büyük bir zafer kazandınız. Ama bu zaferden sonra bir iç savaşa girdiniz. Rusya karşısında tek yumruk olan Afganistan neden bu duruma düştü?

– Gerçekten Afganistan halkı en büyük güçlerden biri olan Rusya'ya karşı iyi savaştı, cihad etti ve Rus askerini rezil halde Afganistan'dan çıkarmaya muvaffak oldu. Ama biliyorsunuz ki bu cihat Batı ülkelerinin dikkatlerini çekti ve merak uyandırdı. Rus askeri Afganistan'dan çekildiğinde ülkemizde çok fazla silah kaldı. Bundan bazı ülkeler rahatsız oldu. Zannettiler ki Afganistan milleti böyle ittifak içinde olursa, bu gayretle, iman ve İslâmî güçle ve bu kadar silahla Afganistan'da büyük bir güç olur. Bu sebeple, bu gücün ortadan kaldırılması gayretine girdiler. Bazı garazlı ülkeler Afganistan'da Rus askeri çıktıktan sonra müdahaleye başka bir yönden başladılar. Malesef bazı koltuk hastası ve zayıf kişileri parayla satın aldılar. Afganistan'ın mücahit milletini parçaladılar ve bu ülkeler bu amaçlarına eriştiler.

Ruslar Afganistan'dan çıkarıldığında, Afganistan'da hangi gruplar bulunuyordu?

– Ruslar Afganistan'dan çıktığında Afganistan'da 13 parti vardı. Bunlar; General Dostum'un liderliğinde Afganistan Millî Hareketi, Gülbeddin Hikmetyar liderliğinde Hizb-i İslâmî, Burhaneddin Rabbani liderliğinde Cemati İslâmî, yine İttifak-ı İslâmî, İttihadî İslâmî, Vahdet-i İslâmî gibi 13 parti vardı. Bu partiler maalesef kendi aralarında savaşa başladılar. Afganistan Millî Hareket Partisi savaşa girmek istemedi. Kuzey Afganistan'da barış ve huzur içinde yaşama yolunu seçtiler. Bu partilerin kendi aralarında savaşıması maalesef kudret içindi.

Burada şunu da ifade etmek istiyorum, Afganistan halkının tamamı müslüman. Yalnızca Kâbil'de çok az Hindu yaşıyordu. Bu sebeple yapılan savaşı İslâm meselesi, din meselesi üzerine oturtmak çok yanlıştır. Yapılan savaş sadece siyasi bir oyundur. Bu siyasi oyun olmasa; Afganistan'da din problemi diye bir şey söz konusu olamaz.

Şu anda iç savaş Afganistan'ın hangi bölgelerinde devam ediyor, iç savaşın getirdiği durum nedir?

– Savaş daha çok Güney Afganistan'da yaşanmaktadır. Gene-

ral Raşit Dostum'un yönetimindeki Kuzey Afganistan'da barış vardır. Bunun ispatı için şunu söyleyebilirim. Afganistan'da savaşı sürmekte ama Kuzey Afganistan'da Kızılay tarafından bir hastane açıldı. Türkiye Diyanet Vakfı tarafından bir ilahiyat fakültesi açıldı ve bir caminin temeli atıldı. Yine Türk özel teşebbüsü üç okul açtı ve eğitimlere de devam ediliyor. Bütün bunlar da gösteriyor ki orada huzur var, barış var.

Afganistan'da partiler savaştılar, büyük partiler küçük partileri yok ettiler. Daha sonra iki sene önce Taliban isimli bir haket ortaya çıktı. Bunlar genellikle kendilerini Pakistan'da askeri ve dini eğitim gören kişiler olarak nitelemektedirler. Bunlar dış destekle Afganistan'ın güneyindeki bazı vilayetleri kolayca ele geçirdiler. Talibanların buraları kolayca ele geçirmelerinin bir sebebi, aynı ırka mensup olmaları. Yani onlar Peştun, ele geçirdikleri bölgelerde de Peştunların yaşaması. İkinci; o yörelerde yeterince silahlı güç olmayışı. Üçüncüsü ise; partilerin birbiriyle çatışmalarından milletin rahatsız olması. İşte bütün bunlar Talibanların Afganistan'ın güneyini ele geçirmelerine sebep oldu. Son bir atakla Kâbil'i de ele geçirdiler ve Kâbil hükümeti, Kâbil'den kaçmak zorunda

kaldı. Fakat maalesef Talibanlar Batı ülkeleri talimatıyla İslâmla bağdaşması mümkün olmayan vahşete dayalı bir siyaset uyguladılar. Bundan dolayı milletin çoğu oralardan kaçıp Kuzey Afganistan'a sığınmaya çalıştılar. Bu aşamada General Dostum bir çağrı yaptı. Dedi ki; "Arkadaşlar, ülkedaşlar! şu kadar savaş yaptınız, yeter. Ben size her zaman diyordum ki, meseleleri masaya yatıralım, Afganistan meselesi siyasi yönden çözülsün. Siz bunu yapmadınız, kendi aranızda doğuştunuz ve Afganistan harebeye döndü. Şimdi geliniz ve Afganistan'da barış için çalışınız." Baktılar ki Afganistan'da yabancı devletlerin, güçlerin tesirinde bir güç var ve savaşıyor. Bunun üzerine Afganistan'daki bütün liderler, çağdaş kişiler, eğitim gören kişiler General Dostum'a, "bizi sen kurtar" diye müracaat ederek, bu silahlı güçlerin hepsi Kuzey Afganistan'a geldi ve General Doktum'a biat ettiler. Şu anda Afganistan'da iki güç var. Bir Taliban gücü, bir de Afganistan Savunma Yüksek Şûrası. Rabbani, Şah Mesut, Müceddidi, Geylani, Hikmetyar ve diğerleri birleşip, General Dostum'u ittifakla bu şûranın başkanı seçtiler. General Dostum Talibanlara da "gelin Afganistan meselesini siyasi yönem çözelim" diye mesaj gönderdi, fakat olumlu cevap alamadı.

Bu Şûranın üç hedefi var:

1. Daha fazla millet ölmesin.
2. Afganistan'da İslâm kanununa uygun, demokratik bir devlet kuralım.
3. Eşitlik ilkesine dayalı bir devlet kuralım.

Efendim savaş nedeniyle Kâbil ve Güney Afganistan'dan kaçan mülteciler, Kuzey Afganistan'a sığınıyorlar. Bu insanların zaruri ihtiyaçları nasıl karşılanıyor, bu konuda da bilgi verir mi-

siniz?

– Gerçek şu ki, Afganistan'da ne zaman savaş olsa, millet İran'a, Pakistan'a kaçardı. Şimdi Pakistan sınırındaki Celalabad şehri Taliban'ın elinde. Millet buradan Pakistan'a kaçamıyor. Yine Herat'tan İran'a kapı var; o da Taliban'ın elinde, millet oradan da kaçamıyor. Bu yüzden savaş sebebiyle kaçan kişiler şu anda Kuzey Afganistan'a geliyorlar. Taliban'ın şiddet olayları da bu göçü hızlandırıyor. Bu yüzden yüzbinlerle ifade edilecek sayıda insan Kuzey Afganistan'a geldi. Bunların çoğu çocuk ve kadınlar, savaşta yaralanmış, mayında yaralanmış insanlar. Bu insanlar bütün mallarını bırakarak Kuzey Afganistan'a geliyorlar. Kuzey Afganistan'ın durumu da malum. Bunun için biz Türk Devletinden bu mülteciler için yardım talebinde bulunduk. Türk Devleti de bu meyanda bir uçak dolusu insani yardım gönderdi. Bu insani yardımın devam edeceği sözünü de verdi. Önümüz kış, Kuzey Afganistan'ın iklimi çok sert, bu mültecilerin durumu çok kötü şu anda. Ama yine de Afganistan Savunma Yüksek Şûrası ve General Dostum bu insanların hizmetine koşmuş durumda. Okulları, resmi daireleri boşaltıp oralara bu mültecileri yerleştiriyor. Türk misafirperverliği burada da kendini

gösteriyor. İnsanlar bu mültecileri evlerinde de misafir ediyorlar ama bu kafi gelmiyor.

Efendim Afganistan'ın şu anki ekonomik durumundan da bahsedermisiniz?

– Kuzey Afganistan'da yeraltı kaynakları var. Bazı firmalar çalışmalarını sürdürüyorlar. Meselâ, gübre fabrikası var, çimento fabrikası var, bazı zirai faaliyet gösteren firmalar var. Hayvancılıkta yine önemli bir geçim kaynağı. Talibanların hakim olduğu bölgelerde bu imkanlar fazla değil. Daha önce Kâbil çevresinde bulunan sanayi tesisleri savaştan sonra tamamen tahrip oldu. Hatta oralarda ne okul, ne hastane kaldı. Eğitim gören kişiler; öğretmenler, mühendisler, doktorlar hepsi Kuzey Afganistan'a geldi. Kuzey Afganistan'da okullar, hastaneler, üniversiteler açık.

Efendim, Türk Devleti ve milletinden bu meyanda istekleriniz nelerdir?

– Şunu söylemek istiyorum. General Dostum, milletin nizamı ve siyasi lideri olarak Türk Devleti ve milletinden istediği şu: "Bize manevi olarak sahip çıkın. Afganistan meselesinin siyasi yönden çözülmesi için Türk Devleti bize masa üstünde hakemlik yapsın. Afganistan milletinin Türkiye'ye çok güveni var. Maalesef bizim bazı ülkelere güvenimiz yok. Bizim güvenimiz olsa bile bazı grupların güveni yok.

Bütün Afgan halkının tek güvendiği Türkiye Devleti'dir. Afganistan bağımsızlığını ilk tanıyan ülke de Türkiye olmuştur.

Türkiye tarihin her döneminde Afganistan'a karşı art niyetsiz olmuştur. Bunun için millet Türkiye'ye çok iyi bakıyor. Bu itibarla General Dostum'un Türkiye'den istediği manevi desteğin yanında, Afganistan meselesinin siyasi olarak çözümünde hakem olmasıdır.

Teşekkür ederim.

Hız. Peygamberin Damadı

Hulefâ-yi Râşidîn'in Dördüncüsü

Hız. ALİ (r.a.)

26 veya 28 Ocak 661 yılında şehid edilen Hız. Ali'nin şehadetinin yıldönümünde, İslâmın dördüncü halifesi hakkında kısaca bilgi vermek istedik.

Hız. Ali'nin hicretten yaklaşık yirmiiki yıl önce (m. 600) Mekke'de doğduğu rivayet edilmektedir. Hız. Muhammed'in Peygamberliğine ilk iman edenlerdendir. Hız. Hatice'den sonra, yaşına göre, çocuklar arasında ilk inanan ve Hız. Peygamber'le birlikte ilk namaz kılan kimse olduğu ağırlık kazanmaktadır. Hız. Peygamber, Hız. Ali'yi kendisine kardeş olarak seçmiş, hicretin ikinci yılının son ayında da onu kızı Fatıma ile evlendirmiştir. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin adlı erkek çocukları ile Zeyneb ve Ümmü Gülsüm adlı kız çocukları olmuştur.

Hız. Ali Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber başta olmak üzere hemen hemen bütün gazve ve seferlere katılmış, bu savaşlarda Resûl-i Ekrem'in sancaktarlığını yapmış ve daha sonraları menkıbevi bir üslupla rivayet edilen büyük kahramanlıklar göstermiştir.

Hız. Ali, Hız. Peygamber'e kâtiplik ve vahiy kâtipliği yapmış, Hudeybiye Antlaşması'nı da o yazmıştır. Evs, Hazrec ve Tay kabilelerinin taptıkları putlarla, Mekke'nin fethinden sonra Kâbe'deki putları imha görevi ona verilmiştir.

Kur'an ve hadis konusunda derin ilminden dolayı hem Hız. Ebû

Bekir'in, hem de Hız. Ömer'in özellikle fikhî meselelerde fikrine müracaat ettikleri bir sahâbî olmuştur. Hız. Ömer zamanında, Hız. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicret ettiği günün İslâm tarihi için başlangıç kabul edilmesine dair teklif de onun tarafından yapılmış ve kabul edilmiştir.

Hız. Osman şehid edilince, Hız. Ali kendisine yapılan hilâfet teklifini orada bulunan Talha ve Zübeyr'e yöneltmiş, fakat ısrar üzerine biatı kabul etmiştir. Bu biatın tarihi hakkında kaynaklarda farklı rivayetler bulunmaktadır. Bir kısmına göre biat Hız. Osman'ın şehid edildiği gün (18 Zilhicce/17 Haziran), bir kısmına göre ise beş gün sonra olmuştur.

Hız. Ali Kufe'de, intikam arzusu ile yanıp tutuşan Hâricî Abdurrahman b. Mülcem tarafından zehirli bir hançerle sabah namazında yaralanmış, aldığı yaranın tesiriyle iki gün sonra 19 veya 21 Ramazan'da (26 veya 28 Ocak 661) vefat etmiş ve Kufe'ye (bugünkü Necef) defnedilmiştir.

Ali b. Ebû Talib, ortaya yakın kısa boylu, koyu esmer tenli, iri siyah gözlü olup sakalı sık ve geniştir; yüzü güzeldi, gülümserken dişleri görünürdü. Kendisine Hız. Peygamber tarafından verilen "Ebû Tûrâb" lakabından başka "el-Murtazâ" ve "Esedullahi'l galib" gibi lakapları da vardır. Çocukluğunda puta tapmadığı için daha sonraları "Kerremallahu vecheh" dua cümlesiyle anılmış-

tır. Onun, İslâm'ın yayılış tarihinde ve müslümanlar arasındaki ilim, takvâ, ihlâs, samimiyet, fedakârlık, şefkat, kahramanlık ve şecaat gibi yüksek ahlâkî ve insânî vasıflar bakımından müstesna bir mevkiye sahip bulunduğunu, Kur'an ve Sünnet'i en iyi bilenlerden biri olduğunu hemen hemen bütün Sünni ve Şii kaynaklar ittifakla belirtirler. O aynı zamanda tasavvuf dünyası için de vazgeçilmez bir isim olması sebebiyle İslâm tasavvuf edebiyatında, özellikle Türk kültüründe ayrı bir anlam ve önemle ele alınmıştır. Her şeye rağmen Hız. Ali'nin tarihî şahsiyetini, meziyetlerini ve özelliklerini tam anlamıyla doğru bir şekilde belirleyebilmek çok güçtür; Çünkü gerek faaliyetleri gerekse kendisine atfedilen konuşmaları ve şiirleri hakkında son derece farklı rivayetler mevcuttur. Kesin olan husus, onun Kur'an ve Sünnet'e tam anlamıyla bağlı, dünyevi işlerden uzak kalmayı dileyen, İslâm tarihinin Cemel, Siffin, Nehrevan gibi talihsiz vak'aları sonunda göz yaşı döküp muhaliflerinin iman ve hidayetleri için dua edecek kadar hassas, takvâ sahibi ve idealist bir mümin olduğudur.

Hız. Ali'nin rivayet ettiği hadislerin tamamı 586'dır. Bunlardan yirmisi hem Buhârî, hem de Müslim'de yer almakta, ayrıca dokuzu sadece Sahîh-i Buhârî'de, onbeşi de Sahîh-i Müslim'de bulunmaktadır.

Aşeri-i mübeşşere'den olan Hız. Ali'nin fazilet ve menkıbelerine dair rivayetler, Ahmed b. Hanbel'in de dediği gibi, diğer sahâbîler hakkında nakledilen rivayetlerle kıyaslanamayacak kadar çoktur.

İslâm ve Milletlerarası BARİŞ

Doç.Dr. Mustafa ÇETİN

Barış İslâmiyetin temel prensibidir. Çünkü onun hedefi insanlığın huzur ve mutluluğunu sağlamaktır. Bu da ancak, kişiye insanca eşit muamele ile gerçekleşir. Yüce Allah esas itibarıyla insanları bir asıldan yaratmış, aralarındaki üstünlüğün ancak takvâ ile olabileceğini belirtmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: **"Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah yanında en üstün olanınız, en çok takvâ sahibi olanınız (korunanınız) dır. Allah bilendir, haberdardır."** (Hucurat, 49/13).

Buradaki dikkat çeken husus, insanların Hz. Âdem'den ve Hz. Havvâ'dan üreyerek çoğaldığı, çeşitli gruplara ve milletlere ayrıldığına belirtilmesidir. Bu tarz ayrılık, insanların birbirlerine düşmeleri ve düşman olmaları için değil, aksine birbirlerini tanımaları ve anlamaları, barış içinde yaşamaları ve birbirlerine yardımcı olmaları içindir. Kesinlikle birbirlerine karşı üstünlük taslamaları ve düşman olmaları için değildir. İnsanlar için, iyilik ve takvâ üzerinde yardımlaşma esastır.

İnsanların ayrı ırk ve renkte olmaları ellerinde değildir. Bu sebeplerden dolayı onlar en tabii hak ve hürriyetlerden mahrum bırakılamazlar. Yine dil ve din ayrılıkları da yaşama hakkı, düşünce, din ve vicdan özgürlüğü gibi hakların ellerinden alınmasını gerektirmez.

İnsanların hepsi Âdem'dendir. Âdem de topraktandır. O halde aynı asıldan gelen insanlar kardeşlerdir. Hangi millettense olurlarsa olsunlar aralarında hiçbir ayrıcalık yoktur.

Değer ve üstünlük ancak takvâ ile olur. Takvânın çok çeşitli ve geniş anlamları vardır. Onu şöyle ifade etmek de mümkündür: **Takvâ, Allah'a ve yaratıklarına karşı görevlerini gerektiği tarzda yapmaktır.**

İşte, siyah, beyaz, fakir, zengin diye ayırım yapmadan, kim olursa olsun, akıl, kabiliyet ve kapasitesini kullanarak görevlerini istenilen şekilde yapan insan Allah yanında en değerli insandır. Bir başka ifade ile Allah, insanları hizmet ve fazilet yarışına sevk etmektedir. Kesinlikle, kişi ve toplumları çatıştıran hazırcılık, sömürücülük ve düşmanlığa sebep olacak şeylere meydan vermemektedir. Hz. Peygamber de Kur'an-ı Kerim'in prensiplerini uygulamış ve eşitlik esaslarını açıkça belirtmiştir.

Tirmizî'nin rivayetinde Peygamber (S.A.V.) Mekke'nin fetih günü irad ettiği hutbede şöyle buyurmuştur: **"Ey insanlar, Allah sizden câhiliyye uyesin (övmesini), atalarla gururlanmasını giderdi. İnsan iki türlüdür: Kimi iyi, müttekî, Allah indinde değerli, kimi fâcîr, şakî, Allah indinde değersizdir. İnsanlar Âdem oğullarıdır, Allah Âdem'i topraktan yaratmıştır. Yüce Allah: "Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık. Allah yanında en üstün olanınız, en çok korunanınızdır" (Tirmizî, Tefsir, Sure 490) buyurur.**

İnsanın değerinin, soyda, malda, forsta ve kaba kuvvette değil, aksine güzel ahlâkta, takvâda ve kardeşlik hukukuna riâyette olduğunu anlatan pek çok hadis bulunmaktadır. Bunlardan birkaç örnek görelim:

"Allah sizin sâretlerinize ve mallarınıza bakmaz. Fakat kalp-

lerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, Birr, 33)

"Ey insanlar! rabbiniz bir, babanız birdir. Arabın yabancıya, yabancıya Araba, kırmızının siyaha, siyahın kırmızıya üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvâ ile dir." (İbn Hanbel, 2/361)

"Âdem ve Havvâ'nın çocukları olan insanlar, tam olmayan ölçek gibidirler, hiçbir ölçüğü dolduramamıştır. (Her birinde bir eksiklik vardır). Allah kıyâmet gününde size hesap ve neseplerinizden (soysop) sormaz. Allah katında en üstün olanınız, Allah'dan en çok korkanınızdır." (İbn Hanbel, Müsned, 4/145)

Bir ağacın nasıl dalları, yaprakları ve filizleri aynı kök ve gövdeye bağlı ise, aynı şekilde bütün insanlar da esas itibarıyla Hz. Âdem ile Havvâ'dan üreyip çoğalmışlardır. Kur'an'ın sözü geçen bu ayetinden de anlaşıldığı üzere insanın değeri, soyundan değil, onun iman, yaşayış ve saydalı bir kişi oluşundan kaynaklanır. İşte İslâm, insanların temelde kardeşliğini ön plana alıyor, bunun için de değer ve üstünlüğü soya değil, iyilikseverliğe ve güzel ahlâka dayandırıyor. Nitekim Mekke fethedildiğinde, o kadar çok Kureyşli sahabe dururken, Habeşistanlı zenci bir köle azadlığı olan Hz. Bilâl'i, sırf ihlas ve samimiyetinden güzel okuyuşundan dolayı, Hz. Peygamber'in müezzini olarak Kâbe'nin damına yükseltiyor. Akıllı bir insan elini vicdanına koyup bu olaylar ışığında ayetin anlamını derinden düşünürse, İslâm'ın insan şeref ve haysiyetine, hak ve eşitlik esaslarına ne kadar büyük ehemmiyet verdiğini daha iyi kavrar.

İslâm'da barış esastır. Savaş ârizidir; mecbur kaldığı zaman geçici olarak yapılır. Yüce Allah iman edenlere hitaben şöyle buyurmaktadır: **"Ey inanlar! Hep birden barışa girin, şeytana ayak uydurmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır."** (Bakara, 2/208)

Bu ayette barış anlamını ifade eden kelime "silh" dir ve sulh manası da

taşımaktadır. Nefislerin kışkanç olduğu, “sulhun daha hayırlı” olduğu bir başka ayette belirtilmektedir:

Sevgili Peygamberimiz (S.A.V.) Mekke’de 13 yıl, sırf hakkı ve haklıları savunduğu için düşmanlarının zulümlerine ve müslümanlara yapılan eza ve işkencelere sabretti. Sonunda davası uğrunda kendi anayurdunu terk etmek mecburiyetinde kaldı; hicret etti. Fakat düşmanlar yine de durmadı, İslâm’a hayat hakkı tanımadılar. Aynı asıldan gelen insanlar, Allah elçisine ve müslümanlara düşünce ve vicdan hürriyeti sahasında da müsamaha göstermediler. Puta tapmayan ve tevhid inancında olan bu masum insanları yok etmek için ellerinden gelen her türlü vasıtayı kullanarak uğraşmaya devam ettiler. Artık bıçak kemiğe dayandı; o saygısız, acımasız ve saldırgan insanlara karşı savunmaya girişmek gerekti. Çünkü nefis müdafası her insanın en tabii hakkıdır. Allah’ın verdiği canı Allah’dan başka alacak kimse olmadığı gibi, iman etmeye ve inandığı gibi yaşamaya, ama hiçbir kimseye zarar vermemeye, aksine bütün insanlara ve hatta tüm yaratıklara karşı merhametli davranmaya engel olacak da yoktur. Bununla birlikte Allah Rasûlü, Allah Teâla’dan emir almadan hiçbir şeye teşebbüs edemezdi. Nitekim bu savunma konusunda da durum aynı oldu. Kendisine barışsever bir zat ve “rahmet peygamberi” olduğu halde, cihad ve düşmanlarla savaş yapma müsadese verildi. Hz. Peygamber (S.A.V.) Medine’de yaşadığı 10 yıl içinde 27 gazve (savaş) yaptı. Bu gazvelerin yapılmasında etkili olan birçok zorunlu sebepler vardı. Bunların bazıları şunlardır:

1. Can, mal ve meskenlerini düşman tecâvüzünden korumak. Aynı zamanda âciz, fakir, hasta, ihtiyar, kadın ve çocukları düşman zulmünden kurtarmak. Bunu Kur’an-ı Kerim şöyle belirtmektedir: “Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kadirdir.” (Hacc, 22/39)

“Onlar haksız yere ve “Rabbimiz Allah’dır”, dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah insanların bir kısmını diğeriyle savmasıydı, manastırlar, kiliseler, havalalar ve içinde Allah’ın adı çok anılan camiler yıkılıp giderdi. And olsun ki, Allah’a yardım edenlere O da yardım eder. Doğrusu Allah kuvvetlidir, güçlüdür.” (Hacc, 22/40)

Kendisine izin verilen savaş, saldırı savaşı değil, savunma, karşı koyma savaşıdır. Ayetten çıkarılacak genel prensipler ve sosyal kaideler şöyle özetlenebilir:

a) Hak ve hürriyetlerine saldırılan kimseleri savunmak. Zulüm ortadan kaldırıp hak ve hürriyetler sahiplerine iade edilinceye kadar, mazlûma yardım etmek ve zalimi yola getirmek gerekir.

b) Zulmü ortadan kaldırmak, toplumsal adaletin gereğidir.

c) Saldırı için yapılan her savaş zulümdür. Saldırganların azgın olduklarını ortaya koyar.

Ayrıca bu ayetlerin bir tefsiri mahiyetinde olan 41. ayette şöyle buyurulmaktadır: “O (Allah’a yardım edenleri) yeryüzünde iktidara getirdiğimiz takdirde namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vazgeçirmeğe çalışırlar. Bütün işlerin sonu Allah’a aittir.” (Hacc, 22/41)

Bu ayetten de anlaşıldığı üzere, İslâm’da savaş, hakları korumak, iyi ve doğru olanı müdafaa etmek, kirlere ve ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmaktır. Haksızlık yapıp yağmalamak, başkalarına zarar vermek için değildir.

2. Cihadın, harbin ikinci sebebi, fitneden korunmak, insanlar arasında güveni sağlamak, din ve vicdan hürriyetini sağlamaktır. Nitekim şöyle buyurulmaktadır: “Onlarla (düşmanlarla) savaşın ki, fitne ortadan kalksın, din yalnız Allah’ın (dini) olsun. Eğer onlar (savaştan ve küfürden) vazgeçerlerse artık zalimlerden başkasına düşmanlık olmaz” (Bakara, 193)

Bu ve önceki ayetlerde, müslümanlara, kendileriyle savaşanlara karşı savaşmaları, fakat haksız yere saldırmaktan kaçınmaları emredilmektedir. Müslümanlara saldırı olmadıkça, müslümanların saldırılarını İslâm kabul etmiyor. Çünkü Allah, saldırganı sevmez.

Bazıları, 193. ayetteki “fitne” kelimesini şirk diye yorumlamışlar ve ayetten “Şirk ortadan kalkıncaya kadar müşriklerle savaşılması” gereğini çıkarmışlardır. Ayet böyle bir anlam taşımaz. Bir önceki ayette savaştan el çekenlerle savaşamayacağı açıklandığına göre, müşrik de olsalar, savaştan el çekip barış isteyenlere karşı savaşa devam edilmez. Yani müslümanlar, düşmanlarla onlar müslüman oluncaya kadar savaşı sürdüremezler. Nitekim Hz. Peygamber (S.A.V.), ilk önce kendileri müslümanlara saldırmış bulunan bazı müşriklerle barış yapmıştır. Nisa suresinin 90. ayeti bu hususu belirttiği gibi, Tevbe suresinin 4. ayeti de buna delildir: “Ancak andlaşma yaptığınız müşriklerden, (şartlara uyan, andlaşma şartlarından) hiçbir şeyi size eksik bırakmayana ve size karşı hiç kimseye arka çıkanların andlaşmalarını, kendilerine tanıdığınız süre sonuna kadar tamamlayın..”

Ayette fitne kelimesi, müslümanlar arasında bozgunculuk, vicdanlar üzerinde baskı yapmayı, insanların hürriyetlerini kısmayı kasetmektedir. İşte Allah’ın dinine davet hususunda müslümanlara engel olan, yani insanların hürriyetini kısıtlayan, insanlara karşı savaşmak farzdır. Yoksa zorla insanları dine sokmak için savaşmak emredilmediği gibi, böyle bir davranış haksız saldırı kabul edilmiş ve 190. ayetin, keza “Dinde zorlama yoktur” mealindeki 256. ayetin hükmüyle yasaklanmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı KADIN KOLLARI'ndan

P A N E L İSLÂM IŞIĞINDA KADIN

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları tarafından toplumun aydınlatılması, Türk-İslâm Kültürünün dinî, ilmî, millî değerlerinin öğretilmesi amacıyla "İslâm Işığında Kadın" konulu bir panel düzenlendi. Panele konuşmacı olarak Prof.Dr. Mehmet Aydın katıldı. Mehmet Aydın'ın panelde sunduğu tebliğini özet olarak aşağıda veriyoruz.

Prof.Dr. Mehmet Aydın

Kur'an'ı peygamberimizin tatbikatını anlamının ve yorumlamanın yanında asırları bulan tarihi tecrübemiz içinde bu panelde kadın konusunu işleyeceğiz. Bugüne kadar kadın konusu üzerinde yeterince çalışma yapılmadığı için, İslâm'da kadın bilgileri konusunda iddialı bir şey söylemek son derece güç. Evvela metodolojik açıdan yeterince bilgi olmamasından kaynaklanan bir sıkıntı var.

Dolayısıyla bugün belki İslâm ve kadın münasebeti hususunda çok teorik şeylere gidemeyişimizin arkasında yine bu bilgi eksikliği vardır. Yine problemi zorlaştıran bir başka husus, konunun hassas olması; kadın konusu her hangi bir konu gibi değildir. Mesela İslâmın ışığında sanat tarihi yazarsanız durumunuz daha kolaydır. Kadınla ilgili konuya gelince aklın ve düşüncenin yanında belki onlardan çok çok fazla bir duygu yönü var. Bir edep, iffet, namus yönü var. Diğer konulardan çok farklı. Son derece önemli değerlerin yüklendiği bir konu. En ufak bir duyarsızlık, en ufak bir tedbirsizlik bir çok proble-

min çıkmasına sebep olur. Ve onun için de bir çok yönü ile kadın konusu bu gün İslâm dünyasının çok hassas bir konusu. Çok hassas bir konu olduğu için de her zaman sıkıntıya sebep olmaktadır.

Çağdaşlık konusu da, yine bence kadın konusunu önemli ölçüde problem haline getiriyor. Şu an Türkiye'de kadın konusu kadar çağdaşlıkla ilgili olan başka bir konu akla gelmiyor.

Örnek vermek gerekiyor. Ben buraya kıravatsız gelse idim. Siz belki yine bu insan çağdaş diye düşünebildiniz. Ama kadınların tasnifi son derece kolay olabiliyor. Çağdaş olan-olmayan veya müslüman olan-olmayan, İslâmî hayat yaşayan-yaşamayan hanımlar sözkonusu olduğunda çok rahat bir biçimde hakkında konuşuluyor ve bu da kendiliğinden ciddi bir takım problemlerin ortaya çıkmasına sebep oluyor. Çünkü hakikaten şu anda kadın konusu Türkiye'nin çok çetin bir problemidir. Türkiye bu problemi çözmek zorundadır. Yoksa Türkiye 21. yüzyıla çok zor şartlar altında girer. Hatta kadın

problemini belli ölçüde çözememiş bir İslâm dünyası, önümüzdeki yıllarda ciddi bir sıkıntı ile karşı karşıya kalabilir.

En azından modern manada kadın probleminin bizde yüz yılı aşkın bir tarihi var.

Merhum Akif'in Safahatını çok dikkatli okursak, bu konunun ne kadar önemli olduğunu görürüz. Yani bir taraftan hanımların okuması gerekir, hanımların da ülkenin, milletin karşı karşıya bulunduğu problemlerle ilgili olarak bir zihni, manevi ve fiziki tavır takınma mecburiyetleri var. Ama öbür yandan da ya Avrupa'daki gibi olurlarsa gibi son derece önemli bir korku var. O nesilden Hasan Basri Çantay, daha sonraları büyük tefsirimizin müellifi Elmalılı Hamdi Yazır, o dönemin İslâmcı diye adlandırılan müelliflerinden hemen hemen hepsi, Türkçü diye adlandırılanların kahir ekseriyetinde; bizim içtimai hayatımızda, ailevi hayatımızda bir gedik açacak mı, korkunç bir uçurumun kenarına getirecek mi, getirmeyecek mi sorusu son derece önemli. O kadar önemli ki, benim kanaatimce bu büyüklerimizin de önemli bir kısmı kadın konusuna, bakmaları gerektiği ölçüde bir rahatlık içinde bakamıyorlar. Mesela bilim ve teknoloji konusunda oldukça rahat olan, çağın ihtiyaçlarını derinden hissedenler, kadın konusunda olmaları gerektiği, biraz daha muhafazakar gibidir kanaati var bende. Buna merhum Mehmet Akif de dahil. Bunu büyütüyorum, çünkü bilindiği gibi kadın konusu, ana konusu, bacı konusu, hanım konusudur. Zaten bütünü ile çok hassas bir konu olduğu için bizim tarih boyunca getirdiğimiz önemli değerlerimiz iki omuzumuza birden yükleniyor. O da kendiliğinden çok ciddi bir

sorumluluk duygusu getiriyor. Ve o sorumluluk duygusu içinde insanlarımız kadın konusuna gelince, hakikaten problem çözücü bir tavır çok rahat bir şekilde sergileyemiyorlar. Bunu daha sonraki dönemlerde de dile getirmek mümkün.

Bu itibarla kadın konusu üzerinde çalışma yapan hanım arkadaşlarımız, meslektaşlarımız hayret ediyor. Bir Kur'an-ı Kerim'i okuyor, orada anlatılan kadın var, bir de tarihe bakıyor; orada da yaşamış kadın var. Pek çoğu isyan ediyor. Böyle kitabı olan bir ümmet kadına nasıl böyle bakar diyor. Böyle kitabı olan bir ümmet kadına nasıl oldu da olumsuz diye adlandırabileceğimiz böyle bir bakış tarzını geliştirdi ve bu büyük problemi bize daha çok büyüterek iletti. Bugün kadın konusundaki hassasiyetimizi anlamak için, bulunduğumuz noktadan geriye doğru gitmek gibi bir mecburiyetimiz var. Yoksa kendinizi sıkıntı içinde bulursunuz. Kaynakla başladığımız zaman, kaynak o kadar uzakta kalmış ki, onun adeta yaşayan kültürümüzde yaşayan bir parça olup olmadığı sual olarak akla gelebiliyor. Halbuki yakın tarihimize geldiğimiz zaman çok rahat bir biçimde problemlerin önemli bir kısmını elle tutar gibi gösterebiliyorsunuz. Ve bunların nereden kaynaklandığını rahatlıkla izleyebiliyorsunuz ve izlediğiniz durumu rahatlıkla gözden geçirebiliyorsunuz. Buraya gelmeden önce kendimi biraz daha iyi hissedeyim diye muhtelif kaynakları tekrar okudum. Zaten bilgim olmasına rağmen bir daha gözden geçireyim dedim. Normal olarak en kolay ulaşılabilecek kaynak ilmiyal kitaplardır. Adı üzerinde ilmi hal, yani hal ilmimiz; şu anda ne yapıyoruz, ne ediyoruz, günlük hayatımızda işimize yarayan pratik bilgilerin yer aldığı kitaplardır. Ben kız öğrencilerimize, kadınla ilgili öğrenmek istedikleri soruların cevaplarını ilmiyal kitaplarından okumamalarını tavsiye ediyorum. Çünkü onlardaki bilgilerin sağlıklı olduğuna inanmıyorum. Ben o kitaplara dil uzatıyor değilim, hatta

onları mazur da görüyorum. Çünkü o günün şartları ve toplum yapısı öyleydi. Eğer ben de 100 sene önce yaşasaydım, pekala o ilmiyallerden birinin müellifi olabilirdim.

İnsan bir kültür içinde doğuyor, bir tarih bilinciyle adeta dünyaya geliyor ve insan ister istemez yetiştiği toplum yapısı içinde meseleleri anlamaya ve yorumlamaya çalışıyor. Bunun için eleştirdiklerimi kınayarak eleştirmiyorum.

Şeriat dediğimiz şey sadece Kur'an ve peygamberin tatbikatı değil ki; binlerce yıllık birikimin hepsine birden şeriat diyoruz. Yüzlerce müctehidin fikirlerine de şeriat diyoruz. Yani tarih boyunca karşımıza çıkan problemlerin çözümleri de o başlık altında, o şemsiye, terim altında toplanıyor. O problemlerin bugün pek çoğu yok ve o çözümlerin pek çoğu bugün bizim için çözüm değil. Onlar tarihin problemleri idi ve tarihte çözümlenir. Şeriata göre demeleri kendilerine göre haklı bir mantığa dayanabilir. Ama ben o çözümleri alır, dine göre, şeriata göre dersem, dine ve şeriata en büyük haksızlığı etmiş olurum. Üzülerek söylüyeyim, bu gün pek çoğumuz bu haksızlığı yapıyoruz.

Bugün, bütün milletlerin, ümmetlerin tarihinde olduğu gibi, İslâm ümmetinin tarihinde de pratik hayat; bir takım seçmeleri ister istemez yaptırmak zorunda kaldı. Yani bugün Türkiye'de (x) problemini çözmek için belki on çözüm şekli düşünebiliriz, tasarlayabiliriz. Ama biraz önce anlattığım o anlama, yorumlama yüklemesinden dolayı, bu onundan birini seçeriz veya ikisini seçeriz; bu da tabiidir. Ama daha sonraki nesiller, kuşaklar eğer bu çözümler dinle ilgiliyse, o kuşaklar bunu bir dîni çözüm şeklinde algılayabilirler, İslâmi çözüm şeklinde düşünebilirler ve o zaman da tarihin sadece bir çizgisi, bir yanı bize İslâm olarak gelebilir, aktarılmış olabilir. Mesela, Peygamberimizin kadınlarla ilgili hadis olarak rivayet edilen yüzlerce cümlesi vardır. Bu cümleler birbirinden fark-

lıdır. Her cümle özelliğini teyit etmiyor. Belki farklı farklı durumlarda, konumlarda, peygamberimiz o problemi farklı biçimde çözmüştür. Ama daha sonraları, diyelim ki Hz. Ömer zamanında toplumsal yapı değişiyor. Artık Medine toplumu değil, bir imparatorluğa doğru gidiliyor; yüzlerce yeni kültürle karşı karşıya geliniyor. Yüzlerce hayat şekilleri ile karşı karşıya geliyor ve ciddi problemler ortaya çıkıyor. Bu sefer o problemleri çözmek için kaynağa gitmek durumu hasıl oluyor. Kaynağa giderken de, çok kere o problemi kaynağa hangi motif çözebiliyorsa, o motif ön plana çıkıyor. Biz kalkar da Hz. Ömer dönemini de hiç tartışılmayan bir İslâmi çözüm dönemi şeklinde düşünürsek, ona da sahabenin sünneti dersek, bu durumda o çözümü bugüne taşımak gibi bir mecburiyet hasıl oluyor. Dinimize göre, şer-i şerife göre, sünnete göre diyerek o problemi ve çözümünü bugüne taşımak mecburiyetinde kalıyoruz. Oysa Hz. Ömer hutbeye çıkıyor diyor ki "Hanımlara mihrleri biraz fazla veriyorsunuz, dört yüz dirhemden fazla vermenize gerek yok. Çünkü Peygamber döneminde bundan fazla mehir yoktu." O sırada camide olan Kurşten bir hanım kalkıp "bu hükmü veremezsiniz. Çünkü Kur'an'da Cenab-ı Hakk buyuruyor ki "eğer hanımlardan birinden ayrılırsanız kantar kantar mehir vermiş olsanız dahi, mal vermiş olsanız dahi, onları geri almayın" diyor. Dolayısıyla bundan ne netice çıkıyor. Evlenirken bir insan kadının dört yüz dirhemini üzerinde, kantar kantar mehir verebilir. Eğer o hanımından ayrılırsa, bunlardan birini geri alma durumuna gelemeyiz. Yani ne mehrin sınırını belirleyebilirsiniz, ne de bunun verilmesiyle o geniş alanı daraltabilirsiniz diyor. Hz. Ömer tekrar hutbeye çıkıyor ve verdiği kararı geri çekiyor. Diyor ki "Haklı olan bu hanımdır."

Bu haber kaynaklarımızda çok fazla yer almıyor. Çünkü hanımların öyle bir konumda olmaları toplum şartları açısından istenmiyordu.

Peygamber diye, peygamberimizin ağızından çıkan her şeyi ayet gibi görmek çok yanlıştır. Bence o da bir insan; zaten kendi de Kur'an'ın ifade ettiği şekilde ben de bir insanım diyor. Yani Hz. Aişe'ye yaptığı şakanın aynısını biz de hanımımıza yapmak zorunda değiliz. Yani Hz. Aişe şu şakadan hoşlanır, bizim hanım başka bir şakadan hoşlanır. Önemli olan buradaki estetik, oradaki mânâdır, oradaki tavidir. Örnek alınacak olan o şakanın şekli, lafzı değil, o şakadaki insanı tavidir.

Kadın meselesine, Kur'an-ı Kerim açısından baktığımızda hakikat şu, kadın erkek farklı, fakat insan olarak eşit, mümin olarak eşit, sorumluluk olarak eşit ve dolayısı ile Allah, insana kadın erkek ayrımı yapmıyor. Nefse, insana gücünün kaldıramayacağı bir sorumluluk getirmiyor, bir yükümlülükle onu mükellef tutmuyor. Eğer kadın hakikaten akli noksan, hükmü bozuk olmuş olsaydı, belki de kadınlar kârlı çıkardı. O zaman namaz beş vakit değil, iki vakit olurdu, Ramazan orucu da bir ay değil, bir hafta olurdu. Ama durum bunun tam tersi, kadınların fazlası var eksigi yok.

Kur'an'da "Doğrusu müslüman erkekler ve müslüman kadınlar ve inanan erkeklerle inanan kadınlar, gönül vermiş erkekler ve gönül vermiş kadınlar, dosdoğru erkekler ve dosdoğru kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, gönülden bağlanmış teslim olmuş erkekler ve gönülden bağlanmış teslim olmuş kadınlar, tasadduk eden, infak eden servetinden veren erkekler ve kadınlar, oruç tutanlar kendilerine tasavvufi bir melle, kendilerini dünyadan çekip, ondan uzak tutmaya muktedir olan erkekler ve kadınlar, iffetlerini koruyan erkekler ve kadınlar, Allah'ını çok zikreden, çok anan, hayatını o bilinçle geçiren erkekler ve kadınlar, işte onların hepsine Allah'tan bağışlama vardır ve çok büyük ecir vardır." deniliyor.

Buradan anlıyoruz ki, dinde, ahlakta ve ruhaniyette, uhrevi hayatta

kadın ve erkek arasında tam bir eşitlik var. İslam müslüman erkeklerle, müslüman kadını bir bütünlük içine alıyor. Burada bir ayırım söz konusu değil. Sorumluluk ve mükellifiyette de bir ayırım yok. Demek ki iman, teslimiyet, gönülden bağlanma ve Allah'ı anma, bunlar dini değerler olarak, itikadî olarak düşünülürse, her ikisi için de eşitlik söz konusudur. İbadette de bir eşitlik var. Kadınlar için ayrı bir ibadet, erkekler için ayrı bir ibadet yok. İçtenlik, doğruluk, iffetlilik ve tasadduk gibi ahlaki değerlerde Kur'an'da son derece önemli olan değerlerdir. Bu değerler açısından bakıldığında, bir kadın-erkek ayrımı yok. Peki kadın ve erkeğin bu değerlerle donatılmasının sonucu ne? Her ikisi için de bir bağışlanma, Allah gözünde önemli bir yere gelme ve büyük bir ödülle, büyük bir mukafatla bu dünyada ve öteki dünyada karşı karşıya gelme. Demek ki erkek ve kadında dini, ahlaki, ruhani eşitlik var. Ölümden sonraki hayatta ödüllendirme bakımından bir eşitlik var. Ama bu farklılığı inkâr etmek, evvela akılsızlıktır. Çünkü o kadar barizdir ki bu farklılık için de yakınmamak lazımdır. Tersine Allah'a şükretmek lazımdır.

Kur'an-ı Kerim insanlık için tabii farklılıkları Allah'a giden kilometre taşları gibi değerlendiriliyor. Onlar insanı inanca, ruhaniyete götüren kilometre taşları, onlar işaretlerdir.

Mesela renklerimiz farklı; Cenab-ı Hakk diyor ki; bunlar ayettir. Diller farklı, bundan korkmamak lazımdır. Bunlar Cenab-ı Hakkın işaretleridir. Hiç biri ötekinin aynı olmaz; bu farklılıklar Allah'ın nimetidir. Bu farklılıklar, insanlar bilinçli, kültürlü bir varlık olduğu için Allah'ın insana verdiği zenginliklerdir. Onun için bundan rahatsız olmamak lazım.

Eğer kadın tarihte Allah'ın verdiği o zenginliği kullanabilse idi, bugün bütün tarih çok farklı olurdu. Belki o zaman Kur'an'ın deyişi ile "Siz hayırlı bir topluluksunuz, iyilikleri sunan, kötülüklerden insanları alıko-yan bir orta topluluksunuz" hakikati,

o zaman bir realite olur, gerçeklik kazanırdı. O zaman hakikaten biz bugünkü durumumuzda değil, yine Kur'an'ın deyişiyle izzeti ile yüceliği ile insanlığa ışık, örnek olabilirdik.

Kur'an-ı Kerim diyor ki "Ey insanlar siz bir kadın ve bir erkekten yaratıldınız. Ama en şerefli olanınız, Allah katında en ahlaklı ve imanı hassasiyete sahip olanınızdır." Takvayı ben böyle tercüme ediyorum. Takvayı Allah korkusu diye tercüme eder-seniz yanlış anlaşılır diye korkuyorum. Allah korkusu deyince, hemen, korkulan bir varlık akla geliyor. Halbuki oradaki mânâ sakınmadır. Sakınma; Allah'ın gözünden düşme, onun huzurundan uzak olmama hassasiyetidir. İşte kim o hassasiyete sahip ise, Allah katında güzel olan, iyi olan, şerefli olan, olgun olan odur. Kur'an'ın ölçüsü budur.

Evvla bir nefisten yaratılmış olmaklık var. Kadının ve erkeğin de kaynağı birdir. Biri diğerinden çıkmamıştır. Bunlar iki eşit cinstir ve bunların da içinde iyileri Allah'a yakın olandır. Yine hiç bir ayırım yapmadan "insan için emeğinden başka hiç bir şey yoktur" kadın olsun, erkek olsun emeği ne ise, onun insanlık değeri odur. Bir başka ayette, eğer bir kimse iyi işler işlerse kadın olsun erkek olsun inanmıştır. İnanmış bir mümin olarak, kadın olsun, erkek olsun, iyi işler işleyenler, işte onlar cennete gireceklerdir ve onlara en ufak şekilde zulüm edilmeyecektir. Onların hakkı en ufak şekilde kaybolmayacaktır. Korunma bakımından; malın korunması, dinin korunması, aklın korunması, iffetin korunması, yani insan haklarıyla ilgili çok sık tekrar edilen beş esas madde. Onda da kadın ve erkek olarak arasında en ufak bir ayırım yoktur. Hatta Kur'an-ı Kerim nazil olurken, cemi-yetin içinde bulunduğu durum, yine Cenab-ı Hakk'ın izniyle devam edecek durum parlak görülmediği için ilave tedbirler vardır. Yani her ikisinin de canı, malı, iffeti korunur ama, Kur'an-ı Kerim açısından bakıldığında kadınların biraz torpilli olduğu

görülür. Mesela, kadının kendi malı üzerindeki tasarruf hakkı, kocasının onun malı üzerindeki her hangi bir tasarruf hakkı olmayışı, malın korunması ile ilgili kadın lehine verilmiş son derece önemli bir tedbirdir. Mesela bir kadına zina suçu isnad eden, böyle bir iftirada bulunan insanın, dört şahit getirmesi lazım. Eğer şahit getiremezse, onlar dünyada da, ahirette de lanetli duruma düşerler ve şahitlikleri de kabul edilmez.

Bundan şunu çıkarıyoruz. Toplum kadının iffeti hakkında çok rahat konuşuyor ve Kur'an diyor ki, eğer ispat edemezsen, tabir yerinde ise, hapı yuttun. Çünkü hem dünyada, hem de ahirette işi bitiyor. Bunlar Kur'an-ı Kerim'de çok açık. Ama buna rağmen bakınız tarih nasıl gelişiyor. Bu tedbirlere rağmen bugün toplumun iffet yükünü kadın çekiyor. Bu sebeple, iffet için hala ölen onlar. Gazetelere bakıyorsunuz; aile meclisi oturdu, karar verdi, bir iffet temizleme işine giriştiler; yani bunu kan temizlerdi. Halbuki Kur'an açısından kadın ve erkek arasında hiç bir farkı yok. Eğer bir zina hadisesi varsa, kadın da erkek de aynı. Eğer iftira olursa kadın da erkek de aynıdır. Her bakımdan aynı olmasına rağmen hem geçmiş tarihte, hem bugün namus kirlenmesinin cezası kadına verilir. Nereden çıkarıyorsunuz bu ayrımı. Bu ayrım tarihte, cemiyette, aşiritte olabilir. Nerede olursa olsun, ama Kur'an'da yok. Yani İslâm'da yok demektir bu.

Şimdi kısaca Peygamberimiz dönemi ait bir iki örnek vereyim. Bir defa Kur'an-ı Kerim kadın ve erkek için ikisi birbirinin dostudur, velisidir diyor. İslâm'ın anahtar terimi veliliktir. Yani İslâm'a göre, Kur'an'a göre Allah ile insan arasındaki münasebetin adı veliliktir. Allah inananların dostudur diyor. Allah bizim dostumuzdur evvela. Kozmonolojik ve metafizik planda Allah ile bizim aramızdaki bağlantı böyle kurulunca, bunun cemiyet hayatına, aile hayatına hemen girme mecburiyeti var.

Yine Allah mü'min mü'minin dos-

tudur ve Allah mü'minin dostudur diyor. Mü'minin dostluğu, temelde sevgiye, muhabbete dayanan dostluktur. Aileye baktığımız zaman da, İslâm'da ailenin temelinde sevgi, şevkat ve rahmet vardır. İşte İslâm'da aile bunun üzerine kurulmuştur, bir eşitsizlik üzerine değil. Bundan şöyle bir netice çıkar veya ben öyle netice çıkarıyorum. Din pek çok şeyi kabul ediyor. Ama öz itibarı ile dine bir iman ve ahlâk olarak bakmaz isek, her noktada hata işleriz diye düşünüyorum. Siyasetin dinle ilgisi yok mu, var. Ticaretin dinle ilgisi yok mu, var. Hepsinin ilgisi var, ama dine eğer bir yerden gireceksek, evvela iman ve ahlâk olarak gireceğiz. Bütün düzenlememizi de ona göre yapacağız. Eğer ahlâkı ön planda tutan bir düzenleme yapmaz iseniz, mesela metinlerin ahlâki boyutunu görmezsek ve toplumsal düzenlemeyi lafızlara göre yaparsak, bundan kanunilik çıkar, normatiflik çıkar. Ahlâk ikinci planda kalır. O zaman da insana dönüp derler ki, ben hiç bir hukuk kurulunu çiğnemiyorum. Çiğnemiyorsun ama ahlâkı yerle bir ediyorsun. O zaman karşımıza sonuç olarak korkunç bir netice çıkar. Bunu, şunun için söylüyorum. Maalesef geriye dönüp baktığımızda, yine benim değerlendirmem. Benim medeniyetimin maalesef büyük ölçüde, en azından merkezdeki medeniyetim, sosyal ve siyasal yapıyı devam ettirme mecburiyeti olduğu için, büyük ölçüde bir legalistlik medeniyeti olduğunu, bir kanun ağırlıklı medeniyet olduğunu görüyoruz. Bunda yanlış bir şey yok. Ama kanunun gözü sevgide, ahlâkta değilse, o zaman yanlışlık doğuyor. Mesela bir insanın zekat vermesi için malının üzerinden bir sene geçmesi lazım. Ama adam tutuyor, 11 ay sonra malının bir kısmını yakınlarına gönderiyor, bir hile-i şerriye yapıyor ve zekatı kurtuluyor. Bu adam bir kanun çiğnemiyor ama İslâmiyeti bitiriyor. Hile-i şerriyenin pek çoğu İslâmiyeti bitirmektedir. İşte, işi sadece hukuka bindirirseniz, böyle neticeler doğabilir. Bizim

tarihimizde de maalesef bu tür neticeler doğmuştur. Bu itibarla, ahlâk ve sevginin zarureti burada ortaya çıkıyor. Oysa peygamberimizin dönemine şöyle bir genel olarak baktığımızda, böyle bir durumun olmadığını görüyoruz. O dönemde savaşa katılan kadınlar var, ticaretin içinde olan kadınlar var. Dini bilgilerin elde edilmesinde kadın erkek ayrımı yok. Kadınlar toplumun içindeler, dini sohbetlere katılıyorlar, kadınlar erkeklerle konuşuyorlar, kadınlar cemaatle namaz kılıyorlar. Bunların hepsi daha 10-15 sene önce kadını kız doğurdu diye, öldürsek mi, yoksa bu utanca katlansak mı diye düşünen bir toplumdaki böyle bir kadın modeli çıkıyor. Doğrusunu isterseniz Kur'an-ı Kerim'i bu konuda bilmeden eleştirenleri huzurunda yadırgıyorum. Haksızlık ediyorlar. Bir şeyin değeri cemiyet içindeki duruma göre ölçülür. Yani o cemiyetin yapısı Kur'an-ı Kerim'in ışığına biraz daha layık olsaydı, biraz daha düzgün bir toplum olsaydı, çok daha güzel şeyler ortaya çıkabilirdi. Bazı sınırlamalar varsa, bu sınırlamalar gerçekçilikten geliyor. Yani o toplumda nelerin yapılabilir, nelerin yapılamaz olduğundan geliyor. Bu sınırlamaları ebedi bir sınırlama olarak görmek son derece yanlıştır.

Ayrıca Peygamberimizin zamanında evlilikte son derece rahat bir durum olduğunu görüyoruz. Kadın çok rahat bir şekilde gidiyor, ya Resullallah benimle evlenirmisiniz, diyor. Mesela kadın geliyor, Peygamberimize kocasıyla ilgili aklınıza gelmeyecek şikayetleri yapıyor. İşte öyle bir toplumdaki, nasıl afaki toplumun kadınına geldik. Doğrusunu isterseniz tarihin belki oldukça açıklanması zor olan bir yönü.

Netice olarak, İslâm kadını erkek arasında tam bir eşitlik meydana getirmiştir. Kadın ve erkek arasında herhangi bir ayrım söz konusu olmamıştır. Toplumun yapılanmasında hem kadına, hem de erkeğe sorumluluk yüklenmiş bir ayrım yapılmamıştır.

RÖPORTAJ

Türkiye Diyanet Vakfı

KADIN KOLLARI

Efendim, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları, bu kolun amacı ve faaliyetleri hakkında okuyucularımızı bilgilendirmek istiyoruz, birimin başkanı olarak sizden bilgi alabilir miyiz?

– Elbette, memnuniyetle. Zaten bizim de arzumuz kendimizi halkımıza tanıtmak, amaç ve faaliyetlerimizden haberdar etmek ve çalışmalarımıza onların da katılmalarını sağlamaktır. Bu bakımdan böyle bir imkan bulmuş olmaktan dolayı size teşekkürlerimizi peşinen belirtmek istiyoruz.

Efendim, Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları 27.08.1996 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyeti kararıyla kurulmuş bir kültür ve hizmet faaliyetidir. Faaliyetlerimiz yine Mütevelli Heyetin kararıyla kabul edilen bir talimat çer-

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları Başkanı Ayşe SUCU

çevesinde ve Türkiye Diyanet Vakfı Genel Müdürlüğü'nün denetim ve gözetimi altında yürütülmektedir.

Kadın Kollarımızın amacı, çalışma talimatımızda şöyle belirlenmiştir:

Kadınlara İslâmın ve Kur'an'ın doğru öğretilip anlaşılması ve aydınlatılmasına katkıda bulunmak, (OKU-ANLA-YAŞA) prensiplerinin hayata geçirilmesi yönünde çalışmalar yapmak,

İnsanlar, özellikle kadınlar arasında fikir alışverişi, dostluk, birlik, beraberlik ve yardımlaşma duygusunu geliştirmek,

Türk-İslâm kültürünün dinî, millî ve tarihî değerlerinin öğretilmesi ve buna benzer sosyal ve kültürel amaçlı çalışmaların gerçekleştirilmesini sağlamaktır.

Bu amaca ulaşmak için neler yapmayı düşünüyorsunuz?

– Bu amaca ulaşmak için yapılacak hizmetler de yine çalışma talimatında belirtilmiştir. Buna göre Kadın Kollarımızın yaptığı ve yapmayı hedeflediği işler şunlardır:

Konferanslar, paneller tertiplemek veya aynı amaçla tertiplenmiş olan toplantılara katılmak, bu konularda Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı yayınlarının topluma ulaşmasına yardımcı olmak, her kesimden ve her meslekten kadınlara yönelik sosyal ve kültürel faaliyetlerin yürütülmesini sağlamak, Türk-İslâm kültürünün ve memleketimizin tanıtılması için çeşitli nitelikte toplantılar ve geziler tertip etmektir.

Bu güne kadar gerçekleştirdiğiniz faaliyetler nelerdir, bunların bir değerlendirmesini yapabilir misiniz?

– Bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz faaliyetleri iki ana grupta toplamak mümkündür. Bunlardan birisi sürekli olan eğitim faaliyetlerimiz, diğeri de şimdilik 15 günde bir düzenlenen konferans ve sohbetlerdir. Ayrıca çalışmalarımızı hanımlara duyurmak üzere çalışma merkezimizde veya değişik mahallerde çay, yemek vs. gibi toplantılar da tertip etmekteyiz. Bunların yanısıra üyelerimiz ile birlikte bir Konya-Mevlânâ gezimiz oldu. Bir

faaliyetimiz de başarılı ve yardıma muhtaç kız öğrencilere bu aydan itibaren eğitim bursu vermeye başladık. Ramazan ayında da 40-50 ihtiyaç sahibine zekat paketleri dağıtmayı düşünüyoruz.

Bildiğimiz kadarıyla haftanın belli günlerinde eğitim programları düzenliyorsunuz. Bu programlar hakkında bilgi verir misiniz?

– Eğitim faaliyetlerimiz ve programlarımız şu şekildedir.

Salı günleri :

Saat 11.00-17.00 arası Kur'an öğretimi, tecvit, fıkıh dersleri,

Çarşamba günleri :

Saat 13.00 -15.00 arası meal dersleri,

Perşembe günleri :

Saat 11.00-17.00 arası Kur'an öğretimi, tecvit, fıkıh dersleri,

Cumartesi günleri :

Saat 10.00-17.00 arası da, çalışan bayanlara yönelik Kur'an öğretimi ve ilmi dersleri.

15 günde bir konferanslarımız devam etmektedir. Bugüne kadar gerçekleştirdiğimiz konferanslarımızı da şu şekilde sıralayabiliriz.

"İman" Ayşe Sucu

"Çağdaşlaşma ve İslâm" Prof.Dr. Mehmet Aydın

"Hoca Ahmet Yesevi" Namık Kemal Zeybek

"Medyada İslâm" Halit Güler

"Kur'an ve İlim" Dr. Fahri Demir

"Kur'an-ı Kerim" Yrd.Doç.Dr. Ahmet Gürtaş

"Reenkarnasyon" Doç.Dr. Mustafa Erdem

"Din Nedir? İnsan İçin Önemi" Prof.Dr. Ali Bardakoğlu

"Tasavvuf" Prof.Dr. Mehmet Demirci

"Reenkarnasyon" Yrd.Doç.Dr. Bülent Baloglu

"İslâm Işığında Kadın" Prof.Dr. Mehmet Aydın

"Mezheplerin Doğuşu, Günümüzdeki Durumları" Prof.Dr. E.Ruhi Fırlıklı

"Osmanlı Toplumunda Kadın" Prof.Dr. Mehmet İpşirli

Faaliyetlerinize umduğunuz ilgiyi buluyor musunuz? Bir değerlendirme yapar mısınız?

– Kuruluşumuz henüz çok yeni, faaliyet dönemimiz de henüz çok kısa, bu itibarla sağlıklı bir değerlendirme için vakit hayli erken sayılır. Ayrıca eğitimde sonucun geç alındığını da göz önünde bulundurmak gerekir.

Fakat şimdilik şu kadarını söyleyebilirim ki, gördüğümüz ilgi, umduğumuzun üstünde; ilgi halkası giderek de genişliyor.

Bilindiği gibi toplumu din konusunda aydınlatma görevi, ülkemizde, kanunen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yetki ve sorumluluğundadır. Türkiye Diyanet Vakfı da Diyanet İşleri Başkanlığı'na destek vermek üzere kurulmuş bir vakıftır. Ancak halkın din konusunda aydınlatılması ve bu alandaki eğitimi, uzun yıllar genellikle ibadethanelerin dört duvarı arasında kalmış, cami cemaatinin dışında, çoğunluğunu hanımlar ve kısmende entelektüel zümreden meydana gelen büyük bir kitleye yeterince ulaşılamamıştır.

İşte bizim asıl amacımız bu kitlelere ulaşabilmek; dini nitelikli kül-

türel, sosyal ve eğitime yönelik faaliyetlerimizde bu kitlelerle bütünleşmektir. Bu açıdan değerlendirdiğimizde, bu tür çalışmalarda, yani özellikle çalışan hanımlara ve okuyarı gençlere yönelik, her yönüyle nitelikle faaliyetlerde çok geç kaldığımızı görüyoruz.

Bu gün kitlelere ulaşmada, kitleleri yüce amaçlar doğrultusunda yönlendirmede gönüllü kuruluş faaliyetleri gün geçtikçe önem ve değer kazanmaktadır. İşte bu açıdan baktığımızda bizim bu faaliyetimizi teşebbüs olarak geç kalınmış da olsa yerinde, ancak, sonuç alma bakımından, takviye ve desteğe muhtaç bir çalışma olarak görüyoruz.

Bu kuruluşumuz, bu alanda, Türkiye Diyanet Vakfı'nca atılan ilk adımdır. Bu adımın yurdumuzun en ücra köşelerine varıncaya kadar sağlıklı bir şekilde ve süratle yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyoruz.

Türkiye Diyanet Vakfı Kadın Kolları yönetimi hakkında da bilgi verir misiniz?

– Efendim, tabii yönetimdeki arkadaşlarımızın ve üyelerimizin faaliyetlerimizde büyük gayretleri var. Kendilerine müteşekkirim. Yönetimde; emekli hakime ilksev Tozabay, diş hekimi Candan Büyükyılmaz, ekonomist Öznur Serttaş, eğitimci Gülay Filiz bulunmaktadır.

Ayrıca eğitim komisyon başkanı olarak işletmeci Tülin Uzman, halkla ilişkiler başkanı olarak mali müşavir Özden Özgürbüz, bütçe komisyon başkanı olarak maliyeci Sonay Ayyıldız bulunmaktadır.

- **Verdiğiniz bilgiler için teşekkür ediyorum.**

- İlginizden dolayı ben de teşekkür ediyorum.

"Reenkarnasyon" hakkında konferans veren Yrd.Doç.Dr. A.Bülent Baloğlu görülüyor.

"Tasavvuf" konulu konferansta konuşmacı olarak katılan Prof.Dr. Mehmet Demirci.

Konferanslara iştirak eden izleyici topluluğu.

Tarihten Sayfalar

Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, 6 Rebiü'l-evvel 604 (30 Eylül 1207)'de İslâm kültür ve medeniyet tarihinde önemli yere sahip, bugün Afganistan'ın kuzeyinde bir şehir olan Belh'te dünyaya gelmiştir.

Mevlânâ'nın asıl adı Muhammed Celâleddîn'dir. Hudâvendgâr, Mevlânâ, Rûmî lakabları, kendisine sonradan verilmiştir. Hudâvendgâr lakabını, zahiri ve batini ilimlerdeki saltanatına işaretle babası vermiştir.

Mevlânâ lakabı ise; Konya'da henüz ders vermekle meşgul olduğu, çok genç yaşlarda iken kendisine verilmiş, efendimiz ve-

ya hazret manalarına gelen, ilim adamları için bir ünvan gibi kullanılan bu hitap zamanla yalnız ona has ve en meşhur ismi olmuştur.

Rûmî lakabı da, Mevlânâ'nın geçmişte Diyâr-ı Rûm adıyla anılan Anadolu'ya yerleşmesi ve hayatının büyük kısmını Anadolu'nun mümtaz şehri Konya'da geçirmesi hasabıyla kullanılır.

Mevlânâ, hem anne, hem de baba tarafından ilim ve irfanla yücelmiş asil bir aileye mensuptur. Annesi Belh Emiri Rûkneddin'in kızı Mümine Hatun'dur Anne tarafından soyunun Hz. Ali'ye ulaştığı söylenilir. Babannes-i Horasan Sultanı Celâleddin Harezmsah'ın kızı Melike-i Cihan Emutullah Sultan; büyük babası ise soyu Hz. Ebû Bekir'e ulaşan bilgin Ahmet Hatibî oğlu Celâleddin Hüseyin Hatibî, babası da Muhammed Bahâeddin Veled'dir.

Büyük âlim ve mutasavvıf Bahâeddin Veled (D. 1148) iki yaşındayken babasını kaybetmiştir. Horasan Sarayı'nda son derece dirayetli ve kültürlü bir hanım olan annesinin terbiyesi ile büyüyen Bahâeddin Veled, bir şehzade olmasına rağmen dünya saltanatına arzu duymamış, kendisini tamamiyle dinî ilimlerin tahsiline vermiştir.

Bahâeddin Veled 1212 ve 1213 tarihinde Belh'den ayrılarak Bağdat, Kûfe yolundan Mekke, dönüştü Şam, Malatya, Erzincan-Akşehir ve nihayet Lârende (Karaman)'ye gelmiştir. Bu uzun yolculuk boyunca vaaz ve dersler

vermiş, Şahabeddin Suhreverdi, Fahrîdüddin Attâr, Muhîddin İbnü'l Arabî gibi âlim ve mutasavvıflarla görüşmüşlerdir. Mevlânâ bu yolculuk başladığında henüz beş yaşındadır.

Mevlânâ 1226'da Karaman'da iken kendileriyle birlikte Belh'ten göç eden Semerkantlı hoca Şerafettin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile evlenir. O sıralarda 18 yaşlarındadır. Bu evlilikten oğulları Sultan Veled ve Alaeddin dünyaya gelirler. Yıllar sonra Gevher Hatun'u kaybeden Mevlânâ, Kerrâ (Kirâ) Hatun ile ikinci evliliğini yapmış ve bu evlilikten de Muzaffereddin ve Emir Âlim Çelebi adlı iki oğlu ile Melike Hatun adlı kızı dünyaya gelmiştir. Bahâeddin Veled'in Karaman'da bulunduğunu öğrenen Sultan I. Alaeddin Keykubad O'nu Konya'ya davet eder. 3 Mayıs 1228'de Bahâeddin Veled ailesi ve dostlarıyla birlikte Selçukluların başşehri olan Konya'ya gelir. Bahâeddin Veled 24 Şubat 1231 tarihinde Konya'da vefat eder.

Mevlânâ'nın ilk müşşidi babası Bahâeddin Veled'dir. Mevlânâ daha sonra medreseye girmiş, hadis, fıkıh, tefsir, kelim gibi İslâm bilimleri okumuştur. Belh'te Mevlânâ'nın Lala veya Atabek denilen hocalarından birisi de babasının müritlerinden Seyyid Burhaneddin Muhakkik-i Tirmizi'dir. Bahâ Veled göç ettiği zaman, Seyyid Burhaneddin de Tirmiz'e gitmiştir. Bahâeddin Veled'in ölüm haberini alınca, Seyyid Burhaneddin, Şeyhinin emaneti olan Mevlânâ'yı yalnız bırak-

mamak amacıyla Konya'ya gelir ve O'nun mânevî terbiyesini üstlenir.

Babasının ölümünden iki yıl sonra (1233) Mevlânâ, Seyid Burhaneddin'le birlikte Halep'e gider. Orada Kemâleddin bin Adîm'den ders alır. Daha sonra Şam'a giden Mevlânâ, burada dört veya yedi yıl kalmış; Muh-yiddin İbnü'l-Arabî, Evladüddin-i Kirmânî ve Sadreddin Konevî ile sohbetlerde bulunmuştur.

Şam'dan Konya'ya dönünce Seyid Burhaneddin'in yanında hücreden hiç çıkmadan kırkar günlük üç çile çıkarmış; bu süreyi yalnızca ibadet ve tefekkürle geçiren Mevlânâ, arınmış bir nefis ve ilâhî sırlara açılmış bir gönülle dış dünyaya dönmüştür. Çilenin sonunda Seyyid Burhaneddin: "Haydi yürü de insanların ruhunu taze bir hayat ve ölçülemeyecek bir rahmete boğ, bu suret âleminin ölümlerini kendi mânâ ve aşkıyla dirilt." sözleriyle Mevlânâ'nın eğitiminin bittiğini, artık irşad ile görevli olduğunu belirtir.

Seyyid Burhaneddin'in ölümünden sonra Mevlânâ bütün zamanını öğrencilerini eğitmek ve müritlerini irşad ile geçirmiştir. 29 Kasım 1244 tarihinde Şemsi Tebrîzî'nin Konya'ya gelip yerleşmesiyle Mevlânâ'nın hayatında büyük değişiklikler olmuştur. Şems ile Mevlânâ arasında çok büyük dostluk meydana gelmiştir. Bu dönemde Mevlânâ okutmak, öğretmek, vazetmekten elini eteğini çeker. İki dost başbaşa Cenâb-ı Hakk'ın nurlarına, ilâhî sohbetlere gömülürler. Ancak halk Mevlânâ'nın kendileriyle ilgisini kesmesine tahammül edemez, kıskançlıkla Şems aleyhinde dedikodulara başlarlar. Bu dostluktaki sırrı idrak edemeyenlerin düşmanca davranmaları sonucunda Şems 1246 yılının Mart ayında Konya'dan ayrılır ve Şam'a gider. Bu duruma Mevlânâ

çok üzülür, derin ıstıraba gömülür ve bütün dostlarla ilgisini kesip, bir köşeye çekilir. Herkes pişmandır. Bu sırada Mevlânâ'ya Şems'den bir mektup gelir. Mevlânâ sevinçle yeniden semâ etmeye, şiirler yazmaya, dostlarına iltifat etmeye başlar. Mevlânâ Şems'e bir mektup göndererek Şems'i davet eder, Şems'de bu davete icabet eder.

Bu kez Şems'in Konya'ya gelişine herkes sevinir. Sohbet ve muhabbet dolu günler yeniden başlar. Fakat bu huzur ve sevgi dolu günler uzun sürmez. Ham kişiler yeniden kin ve kıskançlığa kapılır Şems'e düşman olurlar ve 5 Aralık 1247 Mayıs'ında Şems aniden ortadan kaybolur.

1273 yılı kışında Mevlânâ ansızın hastalanıp yatağa düşer ve 17 Aralık 1273 Pazar günü güneş batarken Mevlânâ bu âlemden geçer.

Mevlânâ, İslâmiyetin özünü bilen; tefsir, hadis, kelâm ilimlerine vâkıf; devrindeki tefekkür cereyanlarını tanıyan; Hak yolundaki rehberliği asırlara taştan bir âlim, mutasavvıf ve sanatkârdır. Onu tarihin müstesnâ şahsiyetlerinden

biri haline getiren bir diğer yönü de mütefekkir şahsiyetidir. Mevlânâ tefekkürü; din, ilim, felsefe ve tasavvuf süzgecinden geçirmiş; iman ve sevgi potasında eritmiş; neticede kelâm ilminin tartışmalarına çözüm bulan, ehl-i sünnet inancına uygun, zaman ve mekânla aşınmayan sağlam bir tefekkür sistemi ortaya koymuştur. Onbinlerce beyitlik hikmet ve irfan hazinesi durumundaki eserlerinde kelâm ve felsefenin en çok tartışma konusu hâline gelen meseleleri herkesin anlayabileceği örneklerle izah ederek, sonuçta tek bir çözüm vermiştir.

Mevlânâ, bütün eserlerinde insanı yüce bir varlık olarak görür. Zira insan yalnızca su ve topraktan yaratılan; et, kemik ve kandan ibaret bir yaratık değildir. İnsan; Allah emanetini-dini yüklenmiş, meleklerden daha üstün olan ve Cenâb-ı Hakk'ın tecellisine ayna olarak yartılan ulvî bir varlıktır. Allah; kendi ruhunda, ruf üfürerek insana can vermiş, melekler insana secde etmişlerdir. Fakat insan, yaratılıştaki yüksek gayeyi ve kendisindeki cevheri sezdiği zaman insan olur. Yoksa bu dünyadaki diğer canlı-

lardan farkı kalmaz.

Mevlânâ'nın binlerce beyit tutan Mesnevî'si ve Dîvân-ı Kebîr'inde antılanların özü bu gerçeklerdir. Engin gönüllü Mevlânâ; kadın-erkek, çocuk-yaşlı, hasta-sağlıklı, müslüman-hristiyan, iyi-kötü, zengin-fakir, sultan-kul demeden; her insanı Hak nûrundan bir parça bilmıştır. İnsanlığa bu gözle bakan Mevlânâ'nın, insanlara davranışlarında hep hoşgörü ve sevgiyi buluruz. Hayatında bu konuyla ilgili çarpıcı örnekler çoktur.

ESERLERİ

Mevlânâ'nın ikisi manzum, üçü mensur toplam beş eseri vardır. Bu eserleri döneminin edebî dili olarak kabul edilen Farsça ile kaleme almıştır.

Mesnevî : Doğu edebiyatında mesnevî; her beyti kendi arasında kafiyeli, aynı vezinle yazılmış manzumelere verilen ortak bir isimdir. Ancak Mevlânâ'nın ölümsüz eseri yazıldıktan sonra, mesnevî denilince; yalnızca onun altı ciltlik mesnevî'si akla gelir. Yaklaşık olarak 1260-1267 tarihleri arasında yazılan mesnevî altı ciltlik dev bir eser olup, 26 bin beyittir. Mesnevî Mevlânâ'nın; insanlara sevgiyi, gerçek aşkı, örnek insan olmayı öğretene ve güzel ahlâk, dürüstlük, cömertlik, çalışmak, alçak gönüllülük, sabır, iyilik etmek, başkalarının iyiliğini istemek, doğru sözlü olmak, helal lokma yemek, Hakka şükretmek ve ibadet gibi konuların önemini anlatan talimi bir eserdir. Kıssadan hisse alınması şartıyla yüzlerce hikayeden oluşur. Mesnevî defalarca Türkçe'ye Batı dillerine çevrilmiştir. Türkçe tercümelerin bir kısmı da manzumdur.

Dîvân-ı Kebîr : Mevlânâ'nın kaside, gazel, rubâi ve diğer şiirlerini içine alır. Bütün bu şiirler-

de Mevlânâ'nın duygu yüklü âlemi görülür. Bazen ıstırapla yanan bir gönlün feryatları, bazen de coşkun, heyecanlı, aşkla cezbeyle varmış bir gönlün terennümleridir bu şiirler. Gazellerinde ilâhi aşkı ifade ederken, aynı aşkın yolcusu olan dostlarına olan sevgisini de anlatır. Bu eseri Dîvân-ı Şems-i Tebrîzî veya Dîvân-ı Şemsü'l-Hakâyık diye isimlendirenler olmuştur. Bu Dîvân İngilizce ve Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Fîhi Mâfih : Fîhi Mâfih; onun içindeki içindedir veya içinde içindikiler vardır anlamına gelir. Bu eser Mevlânâ'nın çeşitli meclislerdeki sohbetlerinin, oğlu Sultan Veled ya da müridlerinden bir tarafından notlar halinde yazılması, bu notların da sonradan bir araya getirilmesiyle meydana gelmiştir. Altmış bir bölümden oluşan Fîhi Mâfih'te Mevlânâ'nın tasavvufî düşünceleri ile; şiir telakkisi, dünya ve âhiret, velî ve nebî, mürşid ve mürid, cennet ve cehennem, insan, din, iman, aşk, ırnâde, semâ ve ibadet gibi konular ele alınmıştır. Eser Türkçeye çevrilmiştir.

Mecâlis-i Seb'a : Mevlânâ'nın yedi vaazından oluşan bir eserdir. Vaaz sırasında not edilerek, Sultan Veled veya Hüsameddin Çelebi tarafından yazıya geçirilip, kitap haline getirilmiştir. Eserde her vaaz bir meclis olarak ele alınmış; her mecliste bir hadis konu edilmiş, halkın anlayabileceği örneklerle ve halk hikâyesiyle o hadisin anlamı izah edilmiştir. Eser Türkçeye tercüme edilmiştir.

Mektûbât : Mevlânâ'nın Mektûbâtı'nda, devrinde çeşitli kimselere yazdığı yüz elli mektuptan oluşur. Mevlânâ, diğer eserlerinde olduğu gibi, mektuplarını da âyet, hadis, hikâye ve şiirlerle süsler. Bu mektuplar genel olarak üçe ayrılır. Devlet adamlarına nasihat mahiyetinde ve onları ha-

yırlı işler yapmaya teşvik edenler; sıkıntıda bulunanların ya da bir işinin halledilmesini isteyenlerin ricasıyla, maddî-manevî yardım için aracı olduğu, ricada bulundukları mektuplar ve kendisine sorulan dinî veya ilmî konulara verdiği cevaplar. Bu eser Türkçe'ye tûrcüme edilmiştir.

MEVLÂNÂ'DAN GÜNÜMÜZE MESAJLAR

"Eksik bilgide temyiz ve fark (iyiyi kötünden ayırma özelliği) yoktur. Şüphesiz onun zannında şimşek, güneş olur."

"Süleyman mülkünün yüzüğü ve mührü ilimdir. Bütün âlem sûret, ilimse candır."

"Aklın önemi, neticeyi düşünmektir. Nefis ise âkibeti düşünmez."

"Sevgi, acıyı tatlılaştırır. Sevgi, bakırı altın eder."

"Beşeriyet, ilimle itibar kazandı. Denizlerin, sahra ve dağların mahlukatı da bu yüzden onun hükmüne girdi."

"Birisini tanıyamadınsa, kime tabi olduğuna bak anlarsın."

"İyilerle dost olmayan, şüphesiz kötülerle komşu olur."

"Gafil, bilgisize nasihat etmek, çorak yere tohum saçmak gibidir."

"Ameli olmayanın hikmetli sözü, ödünç alınmış süslü elbise gibidir, öyle bil."

"Sırrını bir kaç kişiye dersin, artık ona veda et. Zira iki dudağı aşan sır yayılır."

"Eğer müşküllerin varsa, sabırlı ol. Sabır sevincin anahtarıdır."

"Hayvan kısmını ot, insanları ise izzet ve şeref se-mizleştirir."

12 AYIN SULTANI RAMAZAN

“Ey inananlar! Oruç sizden öncekilere farz kılındığı gibi, Allah’a karşı gelmekten sakınmanız diye, size sayılı günlerde farz kılındı. İçinizden hasta olan veya yolculukta bulunan, tutamadığı günlerin sayısınıca diğer günlerde tutar. Oruca dayanamayanlar, bir düşkünü doyuracak kadar fidye verir. Kim gönülden iyilik yaparsa o iyilik kendisinedir. Oruç tutmanız - eğer bilerseniz- sizin için hayırlıdır.” (Bakara: 183-184)

İslâmiyette Ramazan ayında 29 veya 30 gün tutulması farz olan oruç, Hz. Peygamberin Mekke’den Medine’ye hicretinin ikinci yılında (m. 624) nazil olmuştur. Ancak Hz. Peygamber’in bu âyetler nazil olmadan önce de, oruç tuttuğu ve ashabına oruç tutmayı tavsiye ettiği bilinmektedir.

İslâm’da farz kılınan oruç Ramazan’da tutulan oruçtur. Farz orucun bu ayda tutulmasının bir çok mânâsı vardır. Kur’an-ı Kerim bu ayda indirilmiştir. İslâmî davet bu ayda başlamıştır. Bu ayda oruç tutmak onları anmayı abedileştirmektedir. Ramazan ayına ulaşan müslüman sevinç içinde dir. Hayatının en kıymetli zamanıdır. Çevresine yararlı olduğu, yoksullara yardım elini ulaştırdığı bir aydır. Ramazan küslerin ba-

rıştığı, dargınlıkların bittiği, hayır duygularının ön plana çıktığı, insanların iyilikte yarıştığı, nefsanî arzulara zincir vurulduğu, toplumda hoşgörü ve sevginin yaygınlaştığı bir aydır.

Ramazân orucu, faziletine inanarak tutan kişi için kâmil bir mürebbî vazifesini görür. Çünkü Ramazan afv, mağfiret, lütuf ve ihsan ayıdır. Ramazan ayında orucunu içtenlikle tutanlar için günah duyguları kurumuş, sevap duyguları coşmuştur.

Eskiden toplumumuzda halkın en çok sevdiği ve kutladığı ay, hiç şüphesiz ramazan ayı idi. Eskiden Ramazan münasebetiyle toplumun bütün kesimleri yaşayışlarında değişiklikler yapar ve adeta bu mübarek ayın gelmesini hasretle beklerlerdi. Osmanlı devrinde toplumun her kesimi ramazan için hususî tertipler alırlar; bir takım yeni düzenlemeler ve hazırlıklar yaparlardı. Ramazan ayında hayat, geceleri daha canlı geçer, yatsı namazından sahura kadar değişik yaşayış tarzlarıyla sürüp giderdi. Ramazan günlerinde orta oyunları, karagöz gibi gösteriler sergilenir velhasıl Ramazan dolu dolu yaşanırdı.

liklar yaparlardı. Ramazan ayında hayat, geceleri daha canlı geçer, yatsı namazından sahura kadar değişik yaşayış tarzlarıyla sürüp giderdi. Ramazan günlerinde orta oyunları, karagöz gibi gösteriler sergilenir velhasıl Ramazan dolu dolu yaşanırdı.

Son dönemlerde malesef bu güzellikler unutulmaya yüz tutmuş ve gelecek nesillere aktarılabilecek birşey kalmamıştır. Bu işin farkında olan Türkiye Diyanet Vakfı eski canlılığı yeniden yaşatmak ve bu güzellikleri gelecek nesillere gelenek olarak aktarmak amacıyla, Ramazan aylarında dini yayınlar fuarı düzenlemeye başlamış ve Ramazan ayında panel, konferans, yarışma, sohbet, konser gibi etkinliklerde bulunma gayreti içinde girmiştir.

Bu yıl Ramazan ayı münasebetiyle 17 Ocak 4 Şubat tarihleri arasında yine Türkiye Diyanet Vakfı tarafından dini yayınlar fuarı düzenlendi, fuar müddetince de çeşitli kültür programları gerçekleştirildi. Bu çerçevede; aşıklar gecesi, Türk tasavvuf musikisi konseri, Ankara il ve ilçelerindeki imam hatip lisesi öğrencilerine yönelik Kur’an-ı Kerim okuma yarışması, panel, konferans, yazar ve şairlerle sohbet programları yer aldı.

RAMAZAN

Yâ Rab, şu muazzam Ramazan hürmetine,
Kaldır aradan vahdete hâil ne ise.

Yâ Rab, şu asırlarca süren tefrikadan
Artık ezilip düşmesin ümmet ye’se
Mâdâm ki verdin bize bir rûh-ı nevîn
Yâ Rab, daha bir nefha-i te’yîd insin.

Mehmet Akif Ersoy

RAMAZAN MANİLERİ

Ramazân geldi dayandı
Câmiler nûra boyandı
Top atıldı kandîl yandı
Cümle âlem buna inandı

***

Ramazânın ibtidâsı
Kuruldu cennet binâsı
Bu ayda oruç tutanın
Kabûl olur her duası

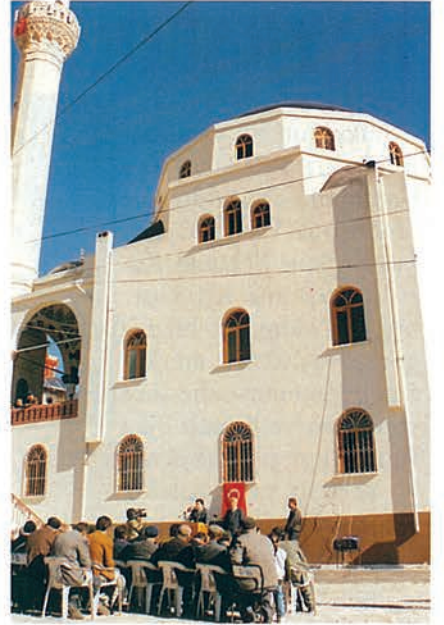
DARENDE

Darende Merkez Ilıcak Camii, düzenlenen bir törenle ibadete açıldı.

Törene, İlçe kaymakamı Ahmet Beyoğlu, Darende İlahiyat Fakültesi Dekanı Süleyman Toprak, Gürün Kaymakamı Sadettin Yücel, Vakıflar eski Genel Müdürü Mehmet Gültekin, daire amirleri ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Tören münasebetiyle bir konuşma yapan İlçe Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Kemal Bal, camilerin önemine değinerek, bu güzide esere emeği geçenlere teşekkür etti.

Tören konuşmasını müteakip Darende Merkez Ilıcak Camii dualarla ibadete açıldı.

BAKLAN

1994 yılında temeli atılan Baklan Muftuluk Sitesi'nin idari bölümü düzenlenen bir törenle hizmete açıldı. Törene Adalet Bakanlığı Müsteşarı İrfan Bacaksız, İl Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Halil Elitok, Kaymakam Vekili M.Emin Çiçek, daire amirleri ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Hizmete açılan sitenin idari bölümünde, muftuluk hizmet birimleri, kütüphane bulunmaktadır. Site inşaatının tamamı bittiğinde, müstemilatta; yatılı Kur'an kursu, lojman, misafirhane yer alacaktır.

BİGA

Biga'nın Hacıhüseyin Yaylası Köyü'nde; köy halkı, muftuluk, Türkiye Diyanet Vakfı Biga Şubesi ve hayırsever vatandaşların katkılarıyla yapılan cami düzenlenen bir törenle ibadete açıldı.

Tüm hayırsever halkımızın ve kuruluşlarımızın katkılarıyla yaptırılan bu güzide eserin ibadete açılış törenine, İlçe Kaymakamı Ahmet Nevruz, ilçe müftüleri ve kalabalık bir topluluk katıldı.

Tören münasebetiyle yapılan konuşmalarda, camilerin birlik ve beraberliği sağlamadaki önemine değinildi.

HAYRABOLU

Trakya'nın ilk yatılı hafızlık kız Kur'an kursu Hayrabolu'da açıldı. İlçe Müftüsü ve Vakfımız Hayrabolu Şube Yönetim Kurulu Başkanı Ali Gürbüz'den aldığımız bilgiye göre, Hayrabolu merkezinde Vakfımız şubesinde yaptırılan ve 5 katlı olan Kur'an kursu, Trakya'nın ilk ücretsiz yatılı hafızlık kız Kur'an kursu olma özelliğini taşıyor.

Yatılı Kız Kur'an Eğitim Merkezi adı altında hizmet veren kursta, hafızlığın yanında yabancı dil, bilgisayar, biçki dikiş gibi ek dersler veriliyor. Kursta okuyacak öğrencilere imam hatip lisesini dışardan bitirme programlarından, üniversiteye hazırlığa kadar ücretsiz eğitim vereceklerini ifade eden Hayrabolu Müftüsü ve Vakfımız Şube Yönetim Kurulu Başkanı Ali Gürbüz, prog-

ramlarının resmi müfredat ve mahalli yapıya göre şekillendiğini bildirdi.

Yarısı yatılı olmak üzere toplam 64 öğrencinin öğrenim gördüğü Kur'an

Eğitim Merkezi'nde öğrencilerin yeme-içmelerinden, barınmalarına, giyim-kuşamlarından kitap ve kırtasiye giderlerine kadar bütün harca-

maları Türkiye Diyanet Vakfı Hayrabolu Şubesince karşılanıyor. Türkiye Diyanet Vakfı, kursun aylık 300 milyon lirayı bulan masraflarını halkın aylık aidat ödemeleri ve çevre il ve ilçelerden toplanan yardımlarla karşılıyor. Kurs binası, 1996 yılında 2 milyar harcanarak kaloriferli hale getirildi. Kursun en önemli özelliklerinden birisi de tüm öğrencilerin yörenin çocuklarından oluşması, yani Trakyalı oluşu. İlçe müftüsü tarafından 49 köy ve kasabanın tek tek taranmasıyla tesbit edilen öğrencilerin ilkokulu yeni ve en az iyi derece ile bitirmiş olmasına dikkat edilmiş. Çoğunluğu fakir aile çocuklarından oluşan zeki öğrenciler Trakya'da kurulan bir gül bahçesinin ilk fidanları olma mutluluğunu taşıyorlar.

GÖRDES

XIV. Vakıf Haftası münasebetiyle Vakfımız Gördes Şubesi tarafından, konferans ve tasavvuf musikisi konseri düzenlendi. Konferansa konuşmacı olarak katılan İzmir İlahiyat Yüksek Okulu Müdürü Prof.Dr. Cemal Sofuoğlu vakıfların önemine değinerek, ecdadımızın tesis ettiği eserlerden halen faydalandığımızı, Müslüman Türklerin büyük bir vakıf medeniyeti kurduğunu ifade etti.

Konferansı müteakip, Arif Biçer ve arkadaşları tarafından Türk Sanat ve Tasavvuf Musikisi konseri icra edildi.

HÜMANİZM ve TÜRK AYDINININ "SINIF DÜŞME KORKUSU"

Mehmet Erdoğan

Hümanizm (insancılık), ortaçağ Hristiyan dünyasında görülen skolastik anlayışa (kilisenin kontrolündeki düzene) tepki olarak daha çok aydınlar arasında gelişmiş bir harekettir. Önce Rönesans döneminde edebiyatta kendini gösterir. Yunan ve Latin edebiyatına dönüş, bir antikite hayranlığı, hatta antikiteye bir tapınış şeklinde tezahür eder. Rönesans dönemi insanı için bu tür bir hayranlık kilisenin baskısından kurtulmak, dindışı bir medeniyete doğru açılmak anlamına geliyordu. İnsanı ilâhî menşinden koparan böyle bir anlayış, sonraki yüzyıllarda insanın tanrılaşmasına yol açmıştır. Hatta felsefî anlamda A. Comte, "insanlık dini" diye bir din kurmuş, bu dinin ilmi-halini yazmış ve insanı bütün metafizik bağlarından kopararak, insanlığı tanrı ilan etmiştir.

Sosyolojide A. Comte'un takipçisi olan E. Durkheim ise bunu daha elle tutulur hale getirmiş, insanlığın yerine cemiyeti tanrı ilan etmiştir.

Marx ve taraftarları insanı doğrudan tanrı kabul etmiş. Nietzsche'nin üst-insanı Hristiyanlığın tanrısı yerine geçmiştir. Sartre, insanı en üstün değer olarak alan doktrine karşı çıkmakla birlikte varoluşçu felsefesinin merkezindeki insan yine "kendini yaratan insan" dan başka birşey değildir. (1)

Saltanatının yıkılmakta olduğunu farkedene kilise, hümanizme sahip çıkıp, Yunan felsefesiyle İncil'in mesajını birleştirerek, sevgiyi aktüel hale getirmeye çalışır. Batıda, dinî tecrübenin geçirmiş olduğu aşama, hümanizmin tarihiyle doğrudan bağlantılıdır. Bir anlamda hümanizm, kilisenin mahkûm ettiği insana karşı insanın kendini arayışı, özgürleşme çabasıdır. Buna rağmen tek başına hiçbir zaman dinin yerine geçmemiştir, bir sıfat olarak kalmıştır.

T.S. Eliot'un dediği gibi "Hristiyanlığın gelişmesi aralıksız olduğu halde, hümanizm, zaman zaman ortaya çıkmış bir dünya görüşüdür. Hristiyanlık olmaksızın Avrupa milletlerini, gelişmesini düşünmek mümkün değildir; yani herhangi bir hümanist geleneğin Hristiyanlık geleneğine eşit olabileceğini düşünmek mümkün değildir. Onsuz bir dünyada bugünkünden çok farklı kişiler olurduk. Davamız geleceği şekillendirmek olduğuna göre, onu ancak geçmişin üzerine inşa edebiliriz: Sahip olduğumuz kültür mirasını inkâr etmek yerine onu kullanmalıyız. Hristiyanlık dünyasında yaşayanların bu dinden öğrendikleri değerler ve onlara dayanan alışkanlıklar hâlâ yaşıyor. Öte yandan hümanist dünya görüşünün tek başına kurduğu hiçbir değer ve alışkanlık sistemi yoktur. Hümanizm, pek az sayıda insanın, bazen, bazı yerlerde, yaşadığı bir ruh halidir. Hümanizm, varlığını kendisinden önce var olan başka bir felsefeye veya değer sistemine borçludur. Çünkü hümanizm, esasta sadece yaşanan geleneğe eleştirici bir tavır almaktır. Hatta ona geleneği istismar eden, sömüren, parazit bir dünya görüşü de denebilir. Hümanizmin gelenek içindeki yerini ve değerini inkâr etmek mümkün değildir. Bu böyle olmaya devam edecektir. Ancak

hümanizm, geleneksiz, yani dine dayalı bir gelenek olmaksızın yaşayamaz." (2)

Tarih içinde batılı insanın yerine göre Hristiyan, yerine göre hümanist olması yaşadıkları hayatla ve dünya görüşleriyle ilişkili birşeydir. Dünyayı hesaba katmayan bir dinî hayat karşısında, insanı ve dünyayı tanımlayan görüşlerin hayatiyet bulması cemiyet hayatının dengelenmesi açısından bir zorunluluktur. Etki-tepki meselesi yani.

Şimdi, tarihten buyana bizim toplumumuzda böyle bir çatışma yaşanmamışken, Türk aydınlarının hümanizm sevdası nereden kaynaklanıyor? Hristiyan hayat tarzından geçmeyen bir toplumda hümanist felsefenin temel bulması mümkün değildir. Hümanizm gibi, demokrasi, laiklik, insan hakları kavramları bizim toplumumuzun hayat tecrübesinden geçmesi imkansız kavramların ardına düşmemiz; batıdaki din-insan uyumsuzluğunu bizim toplumumuz için de geçerli görmemiz, Türk batılılaşmasının (yabancılaşmasının) bir sapmasıdır.

Bizde hümanizm, batı karşısında kendi durumunu yanlış yerden kalkarak değerlendirmeye çalışan, halkını ve halkının tarihten gelen inanç değerlerini tanımayan bir grup insanın Tanzimat'tan buyana bir bardak suda kopardığı fırtınanın adıdır.

Aydınımızın bugünkü durumuna şair Lale Müldür'ün görüşleri çok net ışık tutmaktadır: "Benim gördüğüm kadarıyla gezegenin iflas etme tehlikesiyle birlikte (doğa Himalaya'nın tepelerine kadar kirlenmiştir) dinlere büyük bir geri dönüş var. Mutlak değerlere bir gereksinim ortaya çıkmıştır. Ortalıkta karton insanlar dolaşıyor ve yirminci yüzyıl avantgarde'siz kapanıyor. İslâmiyet'ten utanan Türk aydınlarına gelince (ki daha çok doğruluk kompleksi ve sınıf düşme korkusudur bu kanımca) geceleri yatmadan önce, birkaç kez yüksek sesle, "Ben kültürel şizofrenim" diye tekrarlasınlar." (3)

Oysa Cemil Meriç'in dediği gibi "Her orijinal medeniyet, ayıklayıcı bir uzviyettir. Yalnız kendi bünyesine uyan unsurları alır." (4)

Türk aydınının bütün bu gerçekleri görememesi önce onun kişilik köklerinin zayıflığıyla ilgilidir. Sonra da Türk eğitim sisteminin yetersizliği ve hedefsizliğiyle. Rotasız bir gemiden doğru limanlara varmasını beklemek saflık olur tabii.

1. Prof.Dr. Süleyman Hayri Bolay, Felsefî Doktrinler Sözlüğü, 6. Bası, Akçağ Yay. 1996.

2. T. S. Eliot, Edebiyat Üzerine Düşünceler, Çeviren: Doç.Dr. Sevim Kantarcıoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 1983.

3. Yeni Şafak gazetesinin 22.08.1996 tarihli nüshası.

4. Cemil Meriç, Umrandan Uygarlığa, Ötügen Yay. 1977.

Hız. Ebu Bekir

Doç. Dr. İbrahim Sarıçam

Hız. EBU BEKİR

Doç. Dr. İbrahim SARIÇAM
TDV Yayınları, Ankara, 1996,
138 sahife.

Hız. Ebu Bekir'in hilâfet dönemi İslâm tarihinde önemli bir yer tuttuğu gibi, onun hayatı ve kişiliği de müslümanlar için önemlidir. O, Resûlullah'ın en yakın arkadaşı ve müslümanların ilk halifesidir. Resûlullah'ın vefatından sonra ortaya çıkan problemlerin çözümünde önemli rol oynamış, irtidat hareketlerini bastırmakla müslümanların birliğini güçlendirmiş, fetih hareketleriyle İslâm'ın yayılmasını sağlamıştır. Kur'an'ı bir mushaf halinde toplamakla ona en büyük hizmeti yapmıştır. Hız. Ebu Bekir, Hız. Peygambere bağlılığı, ahlâkı ve devlet adamı kimliği ile tarihin kaydettiği ender şahsiyetlerden biridir.

Kitap bir önsöz; üç kısım, dipnotlar, bibliyografya

Kültür - Sanat

ve eklerden oluşmaktadır. Birinci Kısım'da Hız. Ebu Bekir'in hilâfetine kadarki hayatı ele alınmıştır. Hız. Ebu Bekir'in kabilesi Teym Oğulları, ailesi, ismi ve lakabları, doğumu, çocukluğu ve gençliği, İslâmiyeti kabulü, İslâm'ın yayılmasına hizmetleri, müslüman köleleri satın alıp serbest bırakması, maruz kaldığı sıkıntılar, Hız. Peygamber'in mağara arkadaşı olması, gazvelerdeki yeri, hac emirliği ve Hız. Peygamber'in hastalığı ve vefatı esnasındaki tutumu, bu kısımda işlenen başlıca konulardır.

İkinci kısımda Hız. Ebu Bekir'in hilâfet dönemi ele alınmaktadır. Burada önce Hız. Ebu Bekir devrinin önemli olayları üzerinde durulmuştur. Bu meydana, halife seçilişi, halife seçilişinden sonraki ilk konuşması, Üsâme ordusunu sevki, yalancı peygamberlerle mücadelesi, Kur'an-ı Kerim'in toplanması, dönemindeki fetihler, hastalanması, Hız. Ömer'i veliaht tayini ve vefatı üzerinde durulduktan sonra, Hız. Ebu Bekir döneminde devlet yönetimi üzerinde durulmuştur.

Üçüncü kısımda Hız. Ebu Bekir'in kişiliği ele alınmıştır. Burada onun imanı, idarî ve askerî kişiliği, azim ve sebatı, ahlâkı, zühdü ve takvası, Hız. Peygamber'in dostu ve danışmanı olarak Hız. Ebu Bekir, ilmî ve edebî yönü üzerinde durulduktan sonra, hutbelerinden ve mektuplarından örnekler verilmekte, vecize niteliğindeki sözleri yer almaktadır. Dipnotlar ve bibliyografyadan sonra, şema ve haritaların yer aldığı ekler kısmı gelmektedir. Burada Hız. Ebu Bekir dönemi ile ilgili üç adet renkli ve orijinal olarak hazırlanmış haritaya yer verilmiştir. Kitabın sonunda da Hız. Ebu Bekir'in şeceresi ve neslinin gösterildiği soykütüğü yer almaktadır. Kitap, güvenilir temel kaynakların ve araştırmaların ışığı altında hazırlanmış ve kitapta Hız. Ebu Bekir'in örnek kişiliği ortaya konmaya çalışılmıştır.

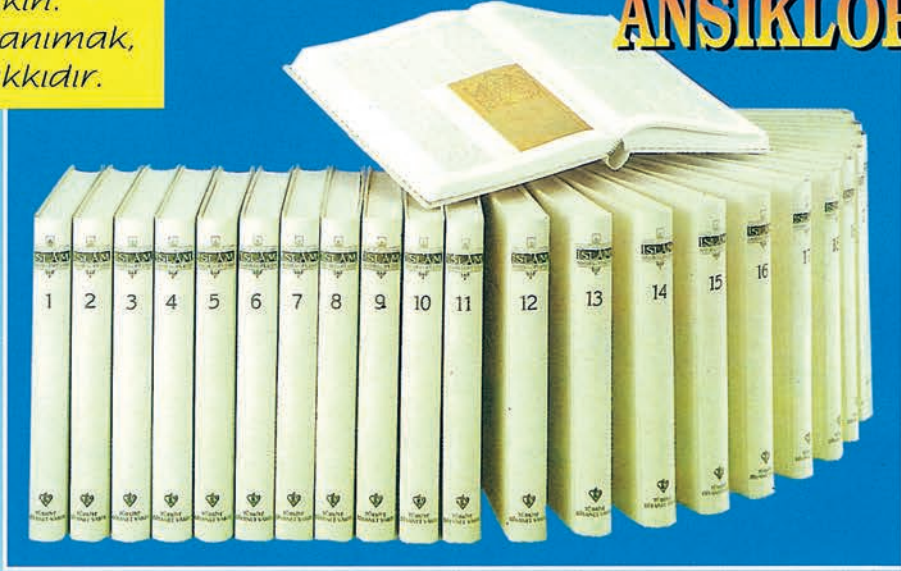

Her yaştan, her uğraştan insanımızın temel ansiklopedisi

Türkiye Diyanet Vakfı

İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ

Kültürünüzü tanıyın,
ona sahip çıkın.
Kültürünü tanımak,
herkesin hakkıdır.

417 12 45

Kendi kültürünün ansiklopedisine sahip olmayan toplumlar, kültür ve medeniyetlerini başka toplumların ansiklopedilerini tercüme ederek öğrenmeye çalışırlar.

Bu da, tercüme ansiklopedilerin ticarî savaş ortamını hazırlar. Bu gerçekten hareketle, ticarî amaçlı ansiklopedi savaşının dışında kalan Türkiye Diyanet Vakfı, kendi kültür ve medeniyetimizin ansiklopedisini hazırladı...

Artık kendi kültürümüzü tanımamız için, bize yol gösterecek tercüme değil, te'lif bir ansiklopedi var: TDV İslâm Ansiklopedisi.

1000'i aşkın yerli ve yabancı yazarın hazırladığı Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, tüm yönleri ile İslâm Türk kültür ve medeniyetlerini anlatan, tek te'lif ansiklopedidir. Her yaştan, her uğraştan insanımızın temel ansiklopedisi Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Pırıl pırıl baskı, mükemmel cilt ve geniş muhteva, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'ne siz de sahip olun.

İslâmî ilimler ve konularla ilgili A'dan Z'ye
ÖĞRENMEK İSTEDİĞİNİZ TÜM TERİMLER...

İslâm-Türk medeniyetinin yetiştirdiği önemli
ŞAHİSİYETLER...

İslâm dünyasında ve kültür hayatımızda değer
KAZANMIŞ ESERLER...

TUNUS'TAN Endonezya'ya kadar tüm İslâm
ÜLKELERİ...

Amerika'dan Rusya'ya, Avustralya'dan
Belçika'ya dünyadaki İslâmî faaliyetler...

madde madde bu ansiklopedide işlenmektedir.

TDV İslâm Ansiklopedisi, 75 gr. I. HAMUR
kâğıda 4 renkli olarak basılmakta, konular
fotoğraf, harita ve çizimlerle zenginleştirilerek,
günümüz Türkçesi ile yılda 2 cilt olarak
sunulmaktadır.

bize **vedünya** kaynak

SAHİP OLACAKSINIZ?
İster peşin,
ister taksitle;
uygun fiat,
cazip ödeme şartları ile
bu kıymetli esere
sahip olabilirsiniz.
Ayrıntılı bilgi için,
yurt sathındaki
il ve ilçe
müftülüklerimize ve
Bölge
müdürlüklerimize,
müracaat
edebilirsiniz.

DİVANTAŞ

DİYANET VAKFI NEŞRİYAT PAZARLAMA ve TİCARET A.Ş.

Genel Müdürlük : (212) 653 92 45 • İstanbul Avrupa Yakası : (212) 518 46 04 • İstanbul Anadolu Yakası : (216) 349 96 97 • Ankara : (312) 433 52 42 • Adana : (322) 351 61 25 • Antalya : (242) 247 73 50 • Bursa : (224) 223 22 76 • Elazığ : (424) 233 47 72 • Erzurum : (442) 212 15 83 • İzmir : (232) 482 18 36 • Kayseri : (352) 232 85 33 • Konya : (332) 350 97 66 • Samsun : (362) 435 77 35 • Trabzon : (462) 326 43 21

Pürtem®

MİSK'Ü AMBER

Saf Alkolsüz Esans

Pürtem®

Ambalaj Şekli : (5 gr x 30 Adet) özel kutulu

Ambalaj Fiyatı : 1 kutu = KDV dahil 2.760.000 TL

PROMASYONLARIMIZ

Karce KD - 168 Databank

Özellikleri

- 1 KB Memory
- 8 ayrı lisan seçimi
- Yerel saat
- Gün - tarih
- Alarm Modu
- İsim - Telefon hafızası
- Hesap Makinası
- Kilit Modu
- Türkçe kullanım kılavuzu
- 1 Yıl Garanti

HER 5 KUTU PÜRTEM MİSK'Ü AMBER İLE BİRLİKTE

- 1 ADET DATABANK HEDİYE

Casio CPW - 310 - 7 VT Kol Saati

Özellikleri

- Dijital çok fonksiyonlu kol saati
- Bulunduğunuz yere göre Namaz vakitlerini otomatik belirleme ve uyarı
- Her yerde otomatik Kible yönünü gösterme
- Hicri tarih modu
- Alarm Modu
- Dijital Pusula
- Çift yönlü ayarlama
- Su geçirmezlik
- Türkçe kullanım kılavuzu
- 1 Yıl Garanti

HER 25 KUTU PÜRTEM MİSK'Ü AMBER İLE BİRLİKTE

- 1 ADET KOL SAATİ
- 5 ADET DATABANK HEDİYE

Casio TV 770 Renkli Cep Televizyonu

Özellikleri

- 2.3 inç ekran
- UHF - VHF Kanal
- CCIR Standart PAL (B/G,H) Sistem
- Kulaklık Girişi
- Kalem Pil veya Adaptörle çalışabilme
- 1 Yıl Garanti

HER 50 KUTU PÜRTEM MİSK'Ü AMBER İLE BİRLİKTE

- 1 ADET CEP TELEVİZYONU
- 2 ADET KOL SAATİ
- 10 ADET DATABANK HEDİYE

SİPARİŞ ADRESİ

temsaş
TEMİZLİK ÖRÜNLERİ
SANAYİ VE TİCARET A.Ş.
İzzetpaşa Çiftliği Mah. Yeniyol Cad.
No:14/4 80260 Şişli - İSTANBUL

TDV

Temsaş A.Ş. Türkiye Diyanet Vakfı Kuruluşudur
Tel : (212) 225 92 59 - 225 92 60
Fax: (212) 224 15 01